Anul II. No. 12

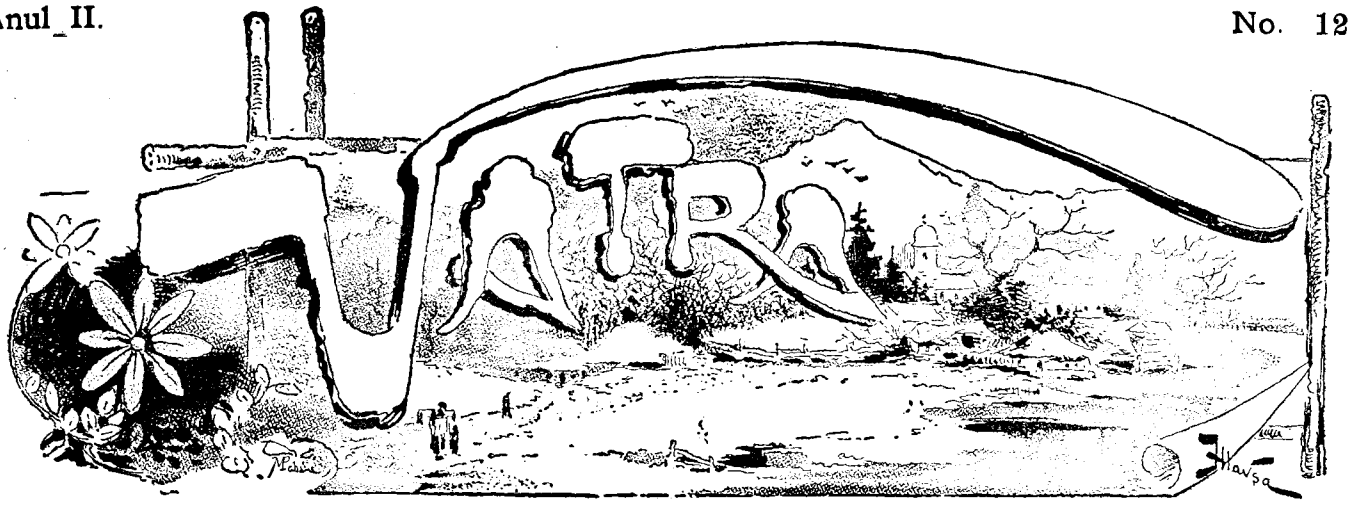

FOAIE ILUSTRATĂ PENTRU FAMILIE

APARE DE DOUĂ ORI PE LUNA

POESIA ŞI CELE-LALTE ARTE FRUMOASE

(O PAGINĂ DE ESTETICĂ [1])

Poesie însemnează, în înţeles larg, creaţiune prin puterea fantasieĭ; în înţeles strîns, representarea frumoasă a vieţeĭ sufleteştĭ şi spirituale. Elementele eĭ sînt simţirile, gândirile şi lucrările omeneştĭ, iar materialul eĭ, numaĭ limba vorbită, aleasă însă la cuvinte, potrivite cu lucrurile zugrăvite şi aşedate cu măestrie într'o armonioasă clădire literară.

Sufletul poesieĭ este *Inchipuirea*; caracteristica limbiĭ sale. *Imaginea*. Obicĭnuita eĭ formă de expresiune, *Versul*, nu-ĭ atâta condiţiunea eĭ neapărată literară, cât maĭ mult o podoabă artistică în care ideile şi revĕrsările inimiĭ se îmbracă bucuros pentru efect musical, aripa ideală ce le poate duce maĭ sus şi maĭ departe în amintirea oamenilor. De aci urmează că scrierĭ, carĭ se ocupă cu fapte positive, cu întêmplărĭ bine ţĕrmurite în timp şi spaţiŭ, unde închipuirea nu-şĭ are locul, ca, bună-oară, *Istoria*, nu sînt încă poeme, chiar de ar fi alcătuite în foarte măestrite versurĭ. Erodot însuşĭ rĕmâne numaĭ un strălucit prosator. Asemenea, de altă parte, unele lucrărĭ în prosă, în carĭ scânteĭetoarea fantasie se joacă prin comorile limbiĭ, precum sînt poveştile poporane, romanele, cuvêntările sĕrbătoreştĭ saŭ altele, unde gândirĭ adincĭ şi simţirĭ învăpăiate se rostesc în graĭurĭ fermecătoare de către oamenĭ în luptă cu patimile şi ursita lor, ca în drama modernă de la Shakespeare şi Calderon încoace, aŭ fără îndoială, dreptul de a fi numite *poetice*, măcar că nu sînt toate versificate.

Cu toate acestea, versul stăruеşte a rĕmânea forma cu osebire aleasă a expresiuniĭ poetice. Poesia lirică şi cea epică, Tragedia, Satira şi l'aŭ însoţit pururea. Chiar Drama s'a falit cu el, de câte orĭ l'a putut întrebuinţa, şi l'a întrebuinţat bucuros, de câte orĭ a voit să se înalţe dincolo de orizontul mărginit al proseĭ. Astfel — ca să amintesc numaĭ pe cel maĭ minunat geniŭ dramatic al lumiĭ moderne — Shakespeare, în *Furtuna*, *Visul dintr'o Noapte de vară*, *Romeo şi Julietta*, *Othello*, *Hamlet*, *Regele Lear*, chiar în *Macbeth*... se coboară la prosa pedestră numaĭ când simte el că versul ar fi, în cutare împrejurare saŭ situaţiune dramatică, o podoabă prea maiestoasă, o mantie, cum am zice, de porfiră, aruncată fără trebuinţă pe nişte umerĭ de rînd. La el, amestecul versurilor cu prosa rĕspunde uneĭ cerinţe de artă, iar cele douĕ elemente rĕmân deosebite ca untul-de-lemn şi apa într'o candelă de cristal aprinsă pe altarul Melpomeneĭ.

Versul este o alcătuire ritmică din silabe accentuate şi neaccentuate, rînduite dupĕ anumite regulĭ şi, întocmaĭ ca o variată succesiune musicală de sonurĭ şi de tonurĭ, producênd un efect melodios.

Mecanismul versuluĭ, înţeles aşa precum ziseĭ, este destul de complicat în toate limbile culte. La ceĭ vechĭ, maĭ mult de cât la noĭ. Dar numaĭ poetul cel adevĕrat ajunge, prin intuiţiunea talentuluĭ, să instrumeze versurĭ frumoase fără multă bătaie de cap şi fără prea întinse studiĭ tecnice. In literatura noastră poetică versurile de tot bune sînt rare, pentru că poeţiĭ noştriĭ, uniĭ s'aŭ grăbit, alţiĭ n'aŭ avut timp să devie artiştĭ, şi maĭ toţĭ aŭ rĕmas slabĭ stiliştĭ. La alte popoare, tocmaĭ din potrivă, poeţiĭ de frunte şĭ-aŭ cultivat talentul cu deosebită îngrijire. Versurile lor neregulate sînt întêmplătoare, ca şi alte defecte de composiţiune, ast-fel că Oraţiŭ a putut zice

1) Veḑĭ *Vatra* No. 9 şi 10.

cu drept cuvênt că-l supără însuşĭ «Omer când aţipeşte câte-odată». (*Ad Pisones*, 359). Alţiĭ într'adins aŭ strecurat, icĭ-colea, părelnice neorînduelĭ în versurĭ, pentru *efect de artă*, cum o constată Boileau vorbind despre Odă:

Chez elle, un beau désordre est un effet de l'art.

Voltaire, carele era însuşĭ poet mare, cere de la vers să însuşească treĭ bunurĭ. Să aibă, anume, ca monetele de aur, *titlul*, *greutatea* şi *sunetul* acestora. Prin «titlu» el înţelege să împlinească toate legile arteĭ, prin «greutate», să coprindă tot-d'a-una o idee, o gândire, iar prin «sunet», să fie armonios.

Adevăraţiĭ poeţĭ artiştĭ aŭ răspuns cerinţeĭ acesteia în toate timpurile, oare-cum instinctiv. Versurile lor cele frumoase, chiar descheindu-li-se metrul, coprind pururea poesie, vădesc încă un poet, precum cioburile unuĭ vas preţios, în care aŭ fost miresme, miros încă frumos şi amintesc încă lucrarea eşită din mâna unuĭ maestru.

Oraţiŭ, citând un fragment (un vers şi jumătate armonios de la Enniŭ, avea dreptate să observe figurat că «membrele unuĭ poet, chiar rupt în bucăţĭ, se găsesc întregĭ».

Invenias etiam disjecti membra poetae
(*Sermon. I, 4,62*)

Şi tot ast-fel imperbola luĭ Lamartine că «on peut reconnaître un poète à un hémistische», înţeleasă cum trebue să fie înţeleşĭ poeţiĭ şi profeţiĭ, este nemerită.

Din toate acestea se vede că versurile numaĭ plăcut sunătoare, carĭ, adică, nu însuşesc şi cele-lalte două condiţiunĭ, n'aŭ nicĭ un amestec cu poesia. Ele pot desmierda urechia, nu mulţămi gândirea, nicĭ trezi resunete adormite în inima noastră. Ba, de multe-orĭ, musica lor ne amăgeşte şi, uimindu-ne o clipă cu fermecul eĭ deşert, ne face să luăm vorbe goale drept ideĭ, precum, uitându-ne pe gândurĭ într'o undă limpede, am crede că ce se oglindeşte în ea nu sunt jocurĭ de lumină şi umbră, ci chipurĭ zugrăvite aevea.

Aceasta explică, întru cât-va, pentru ce e maĭ uşor a scrie în versuri frumoase la o vêrstă încă fragedă, de cât în prosă literară. Prosa vrea ideĭ cu oare-care rost, şi de aceea paradoxul luĭ Goethe, carele, într'o *Convorbire cu Eckermann*, zicea că «e maĭ uşor să scriĭ în versurĭ când n'aĭ nimic de spus» coprinde un mare adevăr. De altă parte, înţelegem de ce tocmaĭ tineretul, maĭ ales femeile, toate sufletele visătoare şi melodioase, citesc aşa de bucuros versurĭ şi învaţă cu drag cântece, care cum se întêmplă, fără a le cere alta de cât sunete frumoase, iar nu numaĭ-de-cât ideĭ. Inchipuirea lor, de sineşĭ roditoare, împrumută versuluĭ şi cânteculuĭ tot ce are ea maĭ gingaş, tot ce simte ea nevoie să găsească în cutare împrejurare. Dar aceasta e, precum am zis, numaĭ amăgire stearpă. Poesia rămâne tot alt-ceva, după cum o floare artificială, fie chiar parfumată cu esenţe naturale, nu are de a face cu modelul eĭ din natura vie.

Pentru aceea, Voltaire ne sfătuesce să întrebuinţăm un mijloc simplu, spre a ne încredinţa, la cas de îndoială, de valoarea poetică reală a uneĭ bucăţĭ în versurĭ. El zice anume: «Dépouillez les vers de la cadence et de la rime, sans y rien changer d'ailleurs. Alors, la faiblesse et la fausseté de la pensée, ou l'impropriété des termes, ou le solécisme, ou le barbarisme, ou l'ampoulé, se manifeste dans toute la turpitude».

(Dictionnaire philosophique: *Vers et Poésie*).

II

Poesia se înrudesce cu Sciinţa, întru cât amêndouă expun ce se petrece în viaţa lăuntrică, în sufletul şi mintea omuluĭ, şi întrebuinţează limba ca mijloc de expresiune. Incolo, se deosebesc pretutindenĭ. Căcĭ, pe când una, pornind de la sentiment şi ajutată de închipuire, se mişcă maĭ mult în lumea idealurilor şi nu pierde din vedere ţinta-ĭ principală, care e frumosul, cea-laltă purcede de la drépta judecată şi urmăresce adevărul. După cum maĭ mulţĭ inşĭ privind o fâşie de norĭ lunecând pe sub bolta cerească, îşĭ poate închipui fie-care că vede ce-ĭ trece prin gând, pe când meteorologul nu vede de cât o grămădire de aburĭ mânaţĭ de vênt, tot ast-fel, un obiect oare-care poate inspira atâtea poesiĭ câţĭ poeţĭ, pe când sciinţa nu l'ar descrie de cât într'un singur chip, dintr'un anumit punct de vedere, aşa cum realitatea îl înfăţişează ochiuluĭ şi minţiĭ recĭ. De acolo vine că poetul zugrăveşte lumea nu tot-d'a-una cum este ea, ci cum o vede el, cum ea se resfrânge prin prisma închipuiriĭ luĭ. Pentru poet, lumea din afară şi lumea din lăuntru se amestecă într'una, într'un joc de imaginĭ. O lucrare poetică originală este, ca şi un giuvaer, desăvêrşită în sine, ĭar resultatele ştiinţeĭ rămân pururea fragmentare, adică aŭ mereŭ nevoe de a fi adăogate, îndreptate şi desvoltate.

Poesia se înrudesce însă maĭ de aproape, ca soră, cu cele-lalte arte frumoase: Musica, Pictura, Sculptura şi Architectura, dar le este superioară tuturora şi merită a fi numită, cum a numit-o Hegel, *Arta universală, arta divină*. Maĭ mult încă: după alţiĭ, ea coprinde în sine pe toate cele-lalte, cel puţin pe treĭ din ele: poesia propriŭ zisă, musica şi pictura. Ast-fel Milsand (l'*Esthétique anglaise*, Paris, 1864, p. 2) zice că «poesia, sub cele treĭ forme ale sale, este anume temeiul primar al fiinţeĭ noastre, temeiul de la care purced deopotrivă gândirile, afecţiunile, hotărârile noastre. Inteligenţă, conştiinţă, voinţă, toate la om aŭ acelaş punct de plecare; toate încep printr'o impresiune confusă, în care o influenţă venită din afară este intim amalgamată şi combinată cu o emoţiune venită din lăuntru».

Inrudirea poesieĭ maĭ întâiŭ cu musica se înţelege de la sine, vorbirea fiind însăşĭ o modulaţiune, poesia fiind însăşĭ o armonie, întru cât o privim ca acordul dintre tainicile tresăririĭ ale inimeĭ în visul vieţeĭ şi întonările graiuluĭ prin care ele se rostesc. Când iubirea, ura, frica, cu un cuvênt toată gama afectelor răscolesce fiinţa noastră şi o face să răsune afară din noĭ în strigăte de bucurie saŭ tânguirĭ, omul, pierdêndu-şĭ liniştea obicĭnuită, nu maĭ vorbeşte, ci cântă ca pasările, se vaetă ca crivăţul în pustie şi vibrează melodios ca harpa eo-

lică. De aceea, toată poesia primitivă s'a cântat; de aceea, musica înalță sufletul ca și poesia.

Toate popoarele, de când lumea, aŭ aședat musica la temelia vieței lor organice, și maĭ întâiŭ de cât toate, cultul și-a însușit-o, ca singura limbă potrivită pentru a vorbi cu dumnezeirea. Fakirul indian adoarme cu fluerul otrava fiorosuluĭ șearpe cu ochelarĭ; cântând din fluer maĭ înveselește Beduinul melancolicul pas al cămileĭ sale trepădând prin deșertul cu nesfârșite nisipurĭ arțătoare. Pitagora proclama «armonia sferelor.» David potolia durerile luĭ Saul sunându-ĭ din harpă». Pe înțeleptul filosof frances Montaigne îl culca și scula tatăl sĕŭ cu musică... «Gramatica și musica» — zice o vorbă vechie — «eraŭ odinioară nedespărțite». Poporul nostru n'a putut trece minut solemn din viața luĭ fără cântare, fără duioasa luĭ doină. *Oltenescul* are note așa de pătrunțătoare la suflet, în cât nu cred să fie Român cât de înăsprit de restriște, carele, pribegit din țară pe alte țĕrmurĭ și auțind fără de veste cântecul acesta, să nu isbucnească în plâns, să nu'și piardă mințile — așa ziând — de dorul plaiurilor Carpaților și al șesurilor Dunăriĭ, precum înebuniaŭ odinioară soldațiĭ elvețienĭ din garda regeluĭ Francieĭ, când auțiaŭ întonându-se din bucium *le ranz des vaches* al patrieĭ lor. Cu un cuvînt, în cântec se revarsă sufletul și pe leagăn și pe mormânt...

Efectul nemijlocit al musiciĭ este superior efectuluĭ imediat al poesieĭ. O melodie răpește maĭ de grab de cât o recitare de versurĭ. Limba musiciĭ fiind maĭ vagă este, pentru acesta-și cuvînt, maĭ generală. Cu toate, acestea, ca artă, musica stă maĭ prejos de poesie, căcĭ este maĭ mult îngânarea sentimentelor decât lămurita lor expresiune, așa că nu se înțelege de fie-cine anume ce vrea să zică, limba cării dispositiunĭ sufletești anume o vorbește; apoĭ ea nu poate representa întîmplărĭ ca poesia. De acolo a urmat că aceste două arte gemene, unite, la început, precum sînt unite chiar astăzĭ la cântec, aŭ trebuit să se despartă, când, într'o stare de cultură maĭ desvoltată a omenirii, s'a ivit Drama. Din însoțirea poesieĭ primitive cu musica și cu dantul a moștenit cea d'întâiŭ două însușirĭ: ritmul și mĕsura, carĭ, maĭ târziŭ, aŭ dat naștere versuluĭ întocmit, adică formeĭ statornice și adevĕrate a expresiuniĭ poetice.

Inrudirea poesieĭ și a musiciĭ cu pictura și cu plastica, adică sculptura mărginită la representarea frumoasă a formelor umane și animale în material solid, este iarăși evidentă, căcĭ pictura și plastica sînt încă lucrărĭ de artă în cel maĭ înalt înțeles al cuvîntuluĭ: imitarea naturiĭ idealisate, viața spirituală sensibilisată într'un simbol material, într'o măestrită formă frumoasă, iar pictorul și sculptorul încă sînt poețĭ, de oare-ce și dînșiĭ pun în creațiunile lor sufletul uneĭ ideĭ, revarsă peste ele strălucirea uneĭ lumĭ superioare celeĭ reale.

Întru cât privește forma, poesia stă în urma picturiĭ și plasticiĭ, însă numaĭ întru atâta și anume pentru, că instrumentul de expresiune al acestora — coloarea saŭ pămîntul, piatra, lemnul și metalul, — lucrând asupra celuĭ maĭ perfect dintre simțurĭ — vĕțul — ne dă maĭ nemijlocit tot de odată și cele maĭ puternice impresiunĭ. Din faptul că dintre cele douĕ simțurĭ numite *estetice* —vĕțul și auțul—unul ne mijlocește noțiunea spațiuluĭ, iar cel-lalt a timpuluĭ, resultă deosebirĭ între poesie, de oparte, și pictură și plastică, de alta.

Intr'adevĕr, poesia întrebuințând vorba, adică un șir de sunete articulate venind unele după altele în timp, represintă mișcarea și, prin urmare, poate descrie întîmplărĭ petrecute într'un interval de timp, pe când pictura și plastica nu represintă natura de cât în repaos. Ce e drept, și pictura ne poate da ilusiunea mișcăriĭ zugrăvind corpurile ca alergând saŭ cădând în spațiŭ; plastica iarăși, însă mult maĭ mărginită în punctul acesta, poate ajunge ore-cum și ea, fixând un moment de repaos între douĕ mișcărĭ, a ne face să ne dăm cu părerea că corpul s'a mișcat o clipă maĭ nainte saŭ e socotit că se va mișca îndată în cutare direcțiune, pe când numaĭ poesia singură e în stare să ne povestească lămurit o acțiune întreagă.

O trăsură caracteristică comună aŭ poesia, pictura și sculptura, anume *zugrăvirea:* una, deșteptând în spiritul nostru imaginĭ, a doua, făptuind imaginĭ aevea prin desemn, prin combinarea colorilor, umbreĭ și luminiĭ și știința perspectiveĭ, iar cea din urmă, representând în spațiŭ liber chipurĭ întrupate, însă nemișcătoare.

Să luăm, spre comparare, strofa întâia din *Grozea*

Galben ca făclia de galbenă ceară
Ce-aproape-ĭ ardea,
Pe-o scândură vechie aruncat afară,
De somnul cel veclnic Grozea-acum zăcea,
Iar după el nimenĭ, nimenĭ nu plângea!

În șease rîndurĭ, Alexandri a zugrăvit frumos o cadră poetică: a reprodus «o bucată din viața reală»*) — cum ar zice Zola —, păstrându-ĭ însă numaĭ acele liniĭ caracteristice trebuitoare adevĕruluĭ și efectuluĭ poetic. Înțelegem îndată că e vorba de un nenorocit, carele, din pricina uneĭ viní, drepte orĭ nu, a fost osândit să moară lipsit de toate, părăsit de toțĭ. Cuvintele «o scândură» cu epitetul eĭ «vechie», apoĭ acel «aruncat afară» adică lipsit de respectul datorit morților, în sfîrșit, acel «nimenĭ nu plângea» repețit de douĕ orĭ, o spun fără chip de îndoială.

Asemenea cadră, absolut mută pentru musicant, ar putea-o zugrăvi și penelul pictoruluĭ, dându-ne întreagă ilusiunea realitățiĭ obiective. Am vedea cu ochiĭ cadavrul unuĭ tâlhar, fioros până și mort, «galben» la față «ca ceara», aproape gol și întins țeapĕn pe o «scândură vechie», așa de țeapănă ca el; am maĭ vedea arțând «la capu-ĭ o făclie». Și cam atâta tot.... Efectul ar fi puternic, căcĭ moartea e tot-d'a-una îngrozitoare, și decorul artistic a pus în relief tocmaĭ momentele caracteristice; dar nicĭ un penel nu-ĭ în stare să prindă din sboru-ĭ ideal imaginea complexă din perifrasa

De *somnul cel vecĭnic* Grozea-acum *zăcea*

nicĭ imaginea «aruncat afară» și cu atât maĭ puțin în-

*) *Un coin de la vie vu à travers d'un tempérament.*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ţelesul versuluĭ din urmă, pentru că *Nimenĭ* nu se poate zugrăvi prin amestec de culorĭ

Dacă, acuma, în locul pictoruluĭ, s'ar încerca sculptorul să represinte cu dalta-ĭ măiastră aceeaşĭ bucată de realitate, lucrarea luĭ ar eşi încă maĭ săracă de ideĭ şi cu mult maĭ slab efect, de oare-ce mijloacele de care dispune artistul acesta sunt altele, prea mărginite. Şi, maĭ întâiŭ, subiectul în sine ar fi din cele maĭ ingrate. Un trup fără suflet, îngheţat, lungit ţeapĕn pe o scândură tare şi rece, înfăţişează sculptoruluĭ abia nişte forme indiferente de preparat anatomic, pe carĭ ar avea el să le figureze întocmaĭ şi cu talent, de pildă, într'un steiŭ de marmură rece. I-ar scăpa singurele momente calde, carĭ daŭ, ca să zic aşa, viaţă acestuĭ motiv de moarte: paliditatea feţeĭ şi a făclieĭ de ceară moale arţĕnd cu melancolică văpaie, pentru că nicĭ piatra nicĭ metalul nu le poate imita. De cele-lalte momente, pe carĭ vĕţurăm că nicĭ pictura n'are cum le exprima, nicĭ maĭ pomenesc.

Să comparăm maĭ departe, unele cu altele, puterile artelor-surorĭ. Să citim din frumosul pastel *Bărăganul* douĕ strofe:

Pe cea savană 'ntinsă şi cu sĕlbatec nume,
Lung ocean de ĭarbă, necunoscut în lume,
O cumpĕnă se 'nalţă aproape de un puţ
Şi 'n orizon se 'ndoaie ca gâtul unuĭ struţ.

Un car cu bivolĭ negri a stat lângă fântână.
Vr'o doĭ Românĭ în soare şi-o sprintenă Română
Incongiură ceaunul ce fierbe fumegos
Pe foc, şi, maĭ departe, un câne roade – un os.

Aci descrierea e atât de vie, poetul a pătruns aşa de adînc în realitatea obiectivă — tĕrâmul pictoruluĭ — în cât pana şi penelul se întrec a ne răpi, poesia şi pictura se 'ngână armonios. In adevĕr, afară de calificativele neesenţiale «cu sĕlbatic nume» şi «necunoscut în lume» toate momentele caracteristice ale acesteĭ cadre poetice sînt, în acelaşĭ timp, elemente primare de ale picturiĭ, aşa că daca un pictor le-ar realisa, ar putea scoate un capo-d'operă, şi anume unul maĭ presus de al poetuluĭ, care lucrează numaĭ asupre ochiuluĭ spiritual. Iată pentru ce o descriere prin cuvinte, când e aşa de intuitivă, se zice *pittoreasca*. De altă parte însă de la sine se 'nţelege că musica şi plastica nicĭ un folos nu pot trage din frumuseţile acesteĭ fermecătoare cadre.

Să maĭ citim încă o strofă, asemenea din *Bărăganul:*

De miĭ de anĭ în sînu-ĭ dormind zace ascunsă
Singurătatea mută, sterilă, nepĕtrusă,
Ce adoarme 'n focul veriĭ l'al grierilor hor
Şi ĭearna se deşteaptă sub crivĕţ în fior».

Avem ĭarăşĭ o cadră poetică uimitoare pentru imaginaţiune şi deschidĕnd în noĭ douĕ lumĭ: una de gândirĭ duioase, alta de simţirĭ infinite. Ne trezim în mijlocul uneĭ pustiĭ sterpe. Copleşiţĭ de această nemărginire mută şi de arşiţa soareluĭ de vară, par'că aţipim şi noĭ o clipă şi par'că prin visul acesteĭ inoptisărĭ trece halucinaţia unuĭ hor de greerĭ; apoĭ, deodată, fiorĭ de crivĕţ par'că ne înghiaţă mĕduva şi ne deşteptăm sub gerul ĭerneĭ într'un potop de zăpadă... Iată câte ştie geniul poetic să torne într'un tipar de patru versurĭ! La întrebarea că ce ar putea utilisa din această strofă musicantul, pictorul şi sculptorul, rĕspunsul e: nimic. Sunt lucrurĭ într'însa carĭ presupun mişcărĭ în spaţiŭ şi schimbărĭ de decor aşa de repedĭ şi aşa de strîns legate că numaĭ «cuvintele întraripate» ale zeilor luĭ Omer aŭ darul de a le zugrăvi. In deosebĭ, puterea descriptivă a vorbeĭ de cincĭ silabe «singurătatea» aşeţat în capul versuluĭ al doilea, n'are cum fi alt-fel tradusă de cât prin viŭ graiŭ. Ea vădesce priceperea de artist a luĭ Alexandri. Asemenea şi însuşirea de *mută*, dată aceleĭ singurătăţĭ, *cu toate că se aud prin ea hor de greerĭ şi şuer de crivĕţ*, nu'ĭ de cât părelnică nepotrivire, căcĭ trebue luată cu înţeles întins, ca notă caracteristică a pustietăţiĭ sterpe.

Epitetul acesta, *mută*, ne deşteaptă în minte, prin însoţirea ideilor, compararea ce poetul liric grec Simonide din Keos (556—468 a. Chr.) făcea între pictură şi poesie, zicênd că *pictura e poesie mută ĭar poesia, pictură vorbitoare,* *) definiţiune de spirit şi frumoasă, însă vagă şi chiar, în parte, falsă, pentru că dacă cele douĕ arte se aseamĕnă prin efectul ce produc, ele se deosibesc, totuşĭ, precum vĕţurăm maĭ sus şi precum zice Plutarc, *prin obiectul şi chipul lor de imitaţiune.* Va să zică, sferele lor, altfel semĕnătoare, aŭ hotare deosebite, şi anume ale poesieĭ sînt cele maĭ întinse. Nesocotirea saŭ necunoştinţa adevĕruluĭ acestuia a dus la atâtea rătăcirĭ în artă: poesia degenerând în descrierĭ picturale fără sfîrşit (*poesia descriptivă*), iar pictura, în zugrăvirĭ de alegoriĭ poetice. Şi ca să stavilească asemenea abaterĭ de la legile lor fireştĭ, ca se arate fie-căreia calea ce trebue să urmeze către idealul eĭ, a scris Lessing pe *Laocoon* saŭ *Despre limitele dintre pictură şi poesie*, lucrare celebră de Estetică, rĕmasă însă nesăvârşită.

Antitesa orbitoare a luĭ Simonide — «Voltaire al Grecilor» — cum îl numeşte Lessing, a născut, pare-se, maĭ târziŭ, în spiritul luĭ Gœthe, altă definiţiune poetică, însă maĭ aproape de adevĕr, dată *Architecturiĭ*, celeĭ de a patra artă frumoasă, înrudită cu poesia. El o numesce «musică amuţită» (*verstummte Tonkunst*), arătând, ast-fel, că ea se înrudeşte şi cu musica, întru cât e vorba, se înţelege, de proporţiunĭ, de armonia părţilor, de conformitatea clădiriĭ cu menirea sa şi cu idealul meşteruluĭ. Architectul, avênd să realiseze o idee după cerinţele frumosuluĭ, să idealiseze materia neorganică, este şi el artist, este, prin urmare, poet, ca musicantul, pictorul şi sculptorul. Din causă însă că architectura lucrează cu cele maĭ elementare puterĭ ale naturiĭ — greutatea, cohesiunea, tăria — mulţĭ aŭ asemĕnat-o maĭ ales cu musica, precum o face Gœthe, căcĭ şi aceasta din urmă lucrează, precum zice Olandesul Kern, cu *cele maĭ elementare puterĭ ale sufletuluĭ, cu simţirile.*

*) Plutarch, *Despre Gloria Atenienilor*, 3: „Τὴν μὲν ζωγραφίαν ποίησιν σιωπῶσαν, τὴν δὲ ποίησιν ζωγραφίαν λαλοῦσαν.“

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Diana

Tip. „Gutenberg“, Joseph Göbl.

Legile generale ale celor-lalte arte frumoase și ale architectoniciĭ sînt aceleașĭ, căcĭ pretutindenĭ — la toate—este vorba de rênduĭală, mĕsură, întocmire armonioasă. Ast-fel zicem: compositiune musicală, construcțiune poetică; proporțiunile uneĭ figurĭ, etc.; și tot ast-fel, cuvîntul *stil* se aplică la toate, dar maĭ ales la poesie și architectură. Stilul fiind conformitatea expresiuniĭ cu ideia, chipul cum artistul simbolisează vieața spirituală și sufletească în forme sensibile corespundĕtoare unuĭ scop, de aceea se dice stil liric, epic, dramatic, stil grec, bizantin, gotic... precum se dice stil vocal, orchestral, bisericesc.... stilul luĭ Michel Angelo și Rafael, al luĭ Rubens și Rembrandt, al luĭ Thorwaldsen și David d'Angers.... Și precum vieața omeniriĭ ca și a individuluĭ, alt-fel se manifestează la fie-care vîrstă, sub felurite înrîurirĭ, tot așa și monumentele artelor frumoase, în deosebĭ ale architecturiĭ, caracterisează stările de cultură prin carĭ a trecut lumea și înrîurirea sistemelor filosofiice-religioase asupra eĭ. Templul grec, scund, cu liniĭ curate, cu forme simple dreptunghiulare, îngrădit de columne cu trecerĭ libere printre ele, se armonisa cu ideile Elenilor despre frumos și cu vederile lor despre dumnezeire, căcĭ zeiĭ lăcuĭaŭ pe pămînt și trăĭaŭ vieața muritorilor. La Bizanțiŭ, cu întemeĭerea uneĭ legĭ nouĕ, venite de la rĕsărit, în mijlocul uneĭ culturĭ greco-romane, s'a înființat și un stil noŭ de architectonică, cel neo-elenic, împodobit bogat ca închipuirea neamurilor rĕsăritene, și al căruĭ tip minunat stă închĭegat în Sfânta Sofia din Constanopole. Maĭ târziŭ, în evul mijlociŭ, când toate sufletele, stăpânite de misticism, răpite în extasul adorăriĭ, tindeaŭ la nemijlocita lor unire cu Dumnezeŭ, chiar în vieața pămîntească, se ivesc acele clădirĭ uriașe cu bolțĭ ogivale, cu arcurĭ împreunate prin unghĭurĭ, ale căror vîrfurĭ se înalță tot în sus, unele peste altele, ascuțindu-se mereŭ ca nisce săgețĭ, carĭ ar sbura spre cer ducênd cu ele până la Tronul Mântuitoruluĭ dorurile omeniriĭ obosite și nerăbdătoare de ziua judecățiĭ de apoĭ... [1]).

1) Această teorie, de origină germană, care vrea să explice rostul săgeților de la catedralele gotice «printr'o aspirațiune către cer» a fost respinsă de est ticul engles John Ruskin, ca falsă. El spune că ogiva a eșit din bolta semi-circulară (*plein-cintre*) lombardă saŭ romană și că nu vre-o îngrijare mistică de vieața viitoare a înrîurit clădirea turlelor gotice, îndreptate tot maĭ sus, ci numaĭ dorința cu totul lumească de a zidi «maĭ înalt de cât vecinii sĕĭ, precum și oare-care firească înclinare spre grotesc» «Ideile simbolice s'aŭ alăturat tocmaĭ în urmă la disposiția clădirilor bisericescĭ» (*Milsand*, op. cit. p. 70—71).

III

Acuma, întru cât privesce darul artelor frumoase de a se inspira unele pe altele, se cuvine să constatăm că poesia le inspiră pe toate, pentru că ea, maĭ ales de cât surorile eĭ, scie desmĭerda fantasia șioptindu-ĭ în limba eĭ cerească cele maĭ dulcĭ și felurite îndemnărĭ. Câte capo-d'opere nemuritoare de musică, pictură și plastică n'aŭ rĕsărit, ca atâtea stele, din soarele cel mare al poesieĭ luĭ Omer, Vergiliŭ, Ovidiŭ, Dante, Tasso, Milton, Shakespeare și Goethe! Aproape nu e concurs de pictură și de plastică pe la Academiĭ, al căruĭ subiect să nu fie luat de la un clasic. Cine nu cunoasce *Judecata de apoĭ* inspirată luĭ Michel Angelo de *Divina Commedia* a luĭ Dante? Chiar la noĭ «dacă cele micĭ pot sta alăturĭ cu cele marĭ» — cine n'a admirat *Cea din urmă Noapte a luĭ Michaiŭ*, inspirată luĭ Aman de frumoasa baladă a luĭ Bolintineanu?

De altă parte, cele-lalte arte frumoase sînt, la rêndul lor, asemenea izvoare de entusiasm pentru poet, dar, atuncia, poetul atribuesce opereĭ inspirătoare vedereĭ pe carĭ artistul le va fi gândit, însă n'a putut saŭ n'a voit să le exprime și carĭ, la urma urmelor, sînt tot ale poetuluĭ; sînt ca razele unuĭ soare nesleit de lumină, din carele pornind ele ca să scalde un luciŭ de oglindă, s'ar întoarce, prin reflecțiune, iarășĭ la el. Ast-fel, o icoană de biserică inspiră luĭ Alfred de Musset mândra pagină cunoscută sub titlul de *Tableau d'Eglise*. Ast-fel Winckelmann, întemeĭetorul Sciinței artelor, în secolul din urmă, laudă în prosă ditirambică perfecțiunile faĭmosuluĭ Apoline de la Belvedere: «Statua luĭ Apoline» — zice el—«este cel maĭ înalt ideal al arteĭ printre toate operile vechimeĭ scăpate de prăpad. Artistul eĭ și-a clădit opera întreagă pe Ideal.... Du-te cu mintea în împĕrăția netrupeștilor frumuseți și cearcă-te să fiĭ ziditorul uneĭ naturĭ cerescĭ, ca să-ți umpli spiritul de frumuseți carĭ se înalță maĭ presus de natură, căcĭ aci... nicĭ o vînă, nicĭ un tendon, nu înfierbêntă și nu clătesce trupul acesta, ci un spirit ceresc, carele, revĕrsându-se ca un riŭ lin, a umplut, așa dicênd, tot conturul acesteĭ figurĭ....» [1]).

V. D. Păun.

1 Geschichte der Kunst des Alterthums, 2ter, Teil, IV.

Să nu-ţĭ înourezĭ senina minte...

FRESCO-SONETE

I

— Vîslaşe, vĕd că pânza e umflată,
De-ĭ doba sub puternica suflare
A vîntuluĭ; ce zicĭ?... — *„Eĭ, las' să bată, —*
Acum e tocmaĭ timpul de primblare!...

Priveşte luntrea mea: e minunată!
Şi nu mĕ tem să-ţĭ spun c'ar fi în stare
Uşor şi Oceanul să-l străbată,
Necum ca să brăzdeze-un corn de mare:

În ea eştĭ mult maĭ sigur ca 'ntr'o casă»....
— Eĭ dac'aĭ şti să cânţĭ precum vorbeştĭ,
Chiar te-aş ruga să-mĭ zicĭ un viers voios.

— *«Cu drag; dar încotro să mân?* — Nu-mĭ pasă !..
— *«Am înţeles; şi bine-o nimereştĭ*
De tocmaĭ mie-mĭ cerĭ un cânt frumos.

II

L'am învĕţat de la al meŭ părinte,
De valurĭ înghiţit sĕrmanul marinar;
De-atuncĭ urmând povaţa luĭ cuminte,
O duc ca pasărea, — ascultă dar:

Să nu-ţĭ înourezĭ senina minte
Cu gândurĭ mohorîte în zadar,
Ci după val lăsându-te înainte,
Zîmbind să beĭ al traiuluĭ pahar....

De scotoceştĭ cătând cusur şi 'n soare,
Te-alegĭ la urma urmeĭ cu nemică:
Decĭ smulge-o de 'ntîlneştĭ în cale-o floare,

Ferice de-aĭ găsit-o — cât de mică,
Şi-aşa scutit de rîvna-înjositoare,
Cântând s'o ducĭ pân' ce steluţa-ţĭ pică...

III

— Iţĭ mulţumesc. Din cântu-ţĭ se desprinde
Un gând senin şi plin de duioşie.
Dă-mĭ voĭe să te 'ntreb... de te-aĭ maĭ prinde
In clipa trecereĭ spre vecĭnicie.

Să maĭ trăeştĭ o viaţă?... — *«Mĕ surprinde*
Cuvîntul tĕŭ: aş maĭ trăi o mĭie,
De n'ar fi spaima, care mĕ cuprinde,
Când mĕ gândesc... eĭ! cum s'o spun eŭ ţie?...

M'aş învoi, nu însă făr' de-a cere
Şi 'n schimb ceva: nu doar să fiŭ bogat
Dar, ştiĭ,—scutit de grijĭ şi de durere;

Şi maĭ ales să fiŭ pe vecĭ scăpat
De scumpa-mĭ cucuvaĭe de muĭere;
Şi-apoĭ... să mor ca oameniĭ: pe-un pat»...

Golful Leuluĭ, August 1894

J.-B. Hétrat.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

CURTEA DOMNEASCA ŞI CHINDIA DIN TÊRGOVIŞTE

O mare tristeţe cuprinde pe drumeţul, care a avut ocasiunea să treacă şi prin Têrgovişte. Totul aci iţĭ inspiră bĕtrîneţe şi amorţire. Acest oraş care odinioară era locaşul acelor Voevodĭ sumeţĭ, carĭ cu spada în mână aŭ apărat ţara, azĭ e numaĭ ruine. Zic, că în adevĕr o mare melancolie te cuprinde, fiind-că din toată acea a lor agitare şi credinţă nestrămutată pentru iubirea de ţară, azĭ aŭ rĕmas în picioare numaĭ zidurĭ vechĭ acoperite cu muschiul bĕtrîneţeĭ şi înegrite de mucegaiul vremurilor nenumĕrate.

Multe din aceste zidurĭ carĭ aŭ rĕmas până azĭ în picioare, ne arată că aci s'aŭ oţelit şoimiĭ Carpaţilor, carĭ fără să tremure de poruncile devletuluĭ osmanic, se năpustiaŭ de pe stâncile pleşe şi băgaŭ groază în duşmaniĭ ţĕreĭ.

Dintre zidurile acestea, carĭ aŭ rĕmas nemistuite cu desăvîrşire, sînt palaturile Curţeĭ Domneştĭ.

Curtea domnească pe timpul luĭ Mihaiŭ-Viteazul, era clădită, ca toate monumentele noastre naţionale, în formă de castel, aşa că puteaŭ încăpea într'însa până la 5000 de soldaţĭ, şi era încinsă cu turnurĭ şi cu un zid gros, care se vede până în ziua de azĭ. Sinan-Paşa maĭ întări zidul dimprejurul palatuluĭ de-amîndouĕ părţile cu pămînt şi cu un val de palisade de copacĭ amestecaţĭ cu pămînt. [1] Cetatea palatuluĭ avea pe atuncĭ numaĭ o poartă mare în faţă şi alta maĭ mică în dos, amîndouĕ legate în fier; iar înăuntrul cetăţeĭ eraŭ şi treĭ fântânĭ. La anul 1660 Gheorghe Ghica, din ordinul Porţeĭ, a dărîmat Curtea Domnească, stricând şi întăririle cetăţeĭ. Cu venirea la domnie a luĭ Grigore Ghica la 1734, se repară Curtea Domnească, şi acest domn îşĭ stabili aci reşedinţa de vară. Treĭ anĭ maĭ târziŭ, în 1737, Turciĭ deteră foc cetăţeĭ şi Curtea Domnească rĕmase iarăşĭ o complectă ruină. Azĭ putem observa numaĭ zidurĭ dărîmate; unele dintr'însele maĭ păstrează formele-arcade în care se vede că aci aŭ fost nişte bolţĭ subterane foarte marĭ, odăiţe, coridoare. In 1816 maĭ eraŭ întregĭ numaĭ douĕ odăiţe despre poarta bisericeĭ în care şade preotul de serviciŭ. Suprafaţa ce ocupa era de treĭ ectare, iar la spatele lor maĭ cuprindea încă o întindere de douĕ ectare spre rîul Ialomiţa, unde eraŭ şi băile domneştĭ. Azĭ sînt locurĭ cuprinse de diferiţĭ particularĭ şi închiriate la grădinarĭ. Despre cele-l'alte părţĭ eraŭ întărite cu zidurĭ şi cu casarmele gardelor palatuluĭ. Beciurile vechĭ de sub case sînt şi acum în stare foarte bună, uscate şi putênd şi acum sluji ca în timpurile de altă dată. Alăturĭ de Curtea Domnească, spre miazăzi, este *Biserica Curţeĭ Domneştĭ.*

Această biserică a fost restaurată de Petru Cercel, la 1583. Pictura din lăuntrul bisericeĭ e usată şi odoarele vechĭ aŭ dispărut maĭ toate. Se crede totuşĭ că Curtea Domnească şi-a avut biserica încă din timpul luĭ Mircea cel Bĕtrîn şi că ruinându-se cu desăvîrşire, Petru Cercel a restaurat-o poate din temelie. După aceea, Constantin Brâncoveanu a reparat-o şi a înfrumuseţat-o. Apoĭ la 1753 Grigore Ghica acoperi biserica. Acoperemîntul fiind de şindrilă putredise cu totul. La 1741 ostaşiĭ luĭ Const. Mavrocordat, deteră foc bisericeĭ şi un cumplit cutremur a surpat turnul şi amvonul cel de afară. In a doua domnie a luĭ Grigore Ghica s'a zidit turnul şi amvonul zugrăvindu-le la loc. Mihail Suţul a învelit-o la loc.

Spre miază-noapte de palaturile Curţeĭ Domneştĭ, la o distanţă foarte mică, e *Chindia*, un turn de o înălţime de 60 picioare cu 122 trepte; aceste trepte merg în formă spirală pe din lăuntrul turnuluĭ până la vîrf. Basa e de formă pătrată, cu o grosime de 44 metri pătraţĭ. Din acest turn se putea observa întreaga cetate cu posturile şanţurilor dimprejur, cu toate împrejmuirile vecheĭ capitale. In timpiĭ modernĭ, fanarioţiĭ schimbându-ĭ destinaţia, îl numiră Chindia, de unde meterheneaua anunţa curţeĭ tabeturile şi caifeturile moliciuneĭ Beiuluĭ.

Spaţiul ce ocupa palatul Curţeĭ Domnescĭ, biserica domnească şi Chindia, era foarte mare; azĭ e redus cu desăvîrşire; toate locurile de prin prejur, carĭ odinioară eraŭ proprietatea sfintelor locaşurĭ, acum sînt ocupate de particularĭ şi spitalul judeţean, clădit in sistem pavilionar, a ocupat întreaga curte a palatuluĭ domnesc şi a Chindieĭ. Sala de disecţie e chiar lângă Chindie, iar primăria a închiriat beciurile palatuluĭ la bragagiĭ, carĭ îşĭ conservă ghiaţa acolo. Nepăsarea primărieĭ merge până acolo încât n'a îngrijit măcar să paveze curtea bisericeĭ şi să îngrijească ca să nu se dărîme gangul de la clopotniţă. Azĭ zidul pe la temelie e ros cu desăvîrşire şi cu timpul se va nărui şi clopotniţa ca toate cele-l'alte clădirĭ istorice.

* * *

1) Têrgovişteа, schiţe istorice şi topografice, 1888 de I. Petrescu

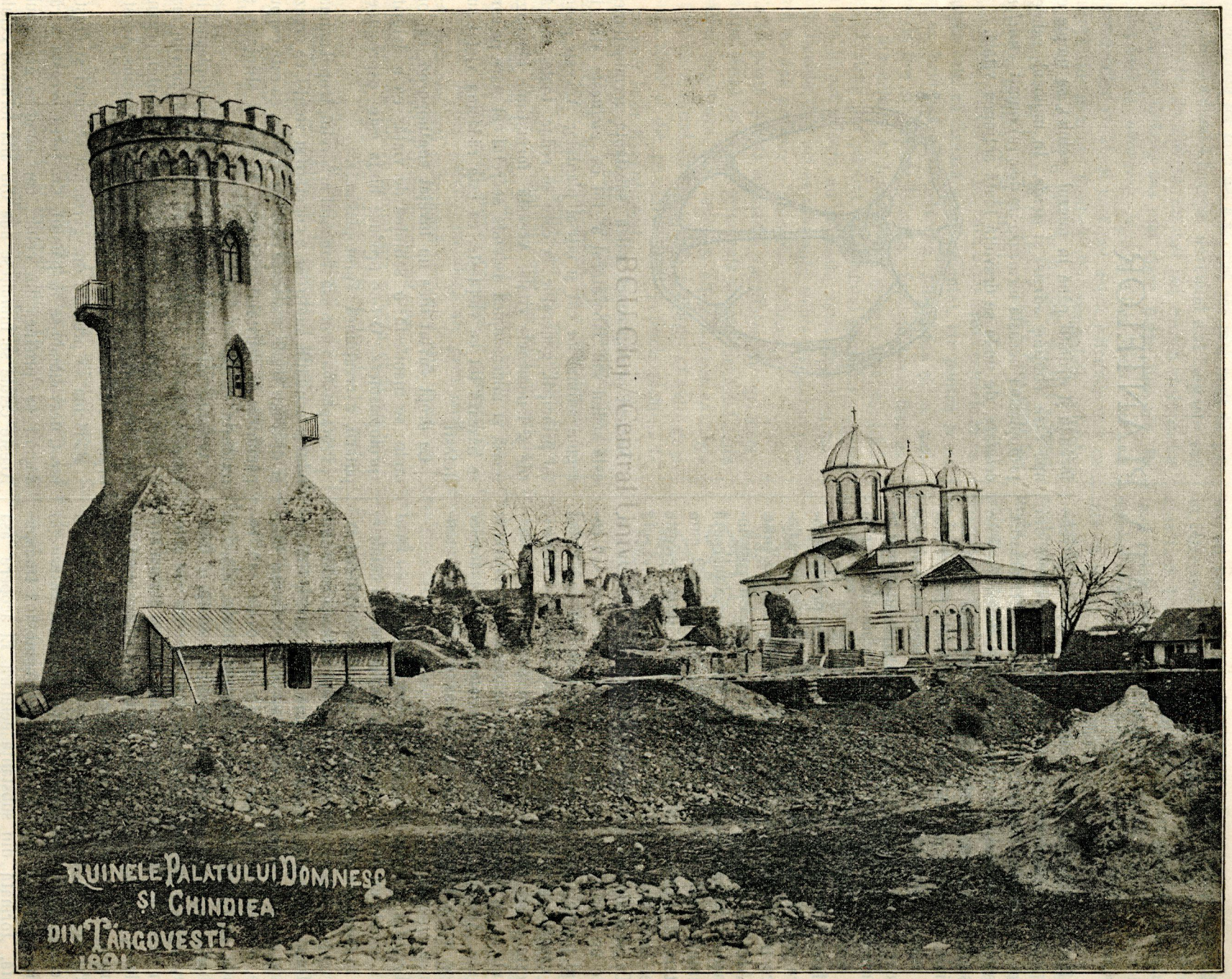
RUINELE PALATULUI DOMNESC
ŞI CHINDIEA
DIN TÂRGOVEŞTI
1891

DIN VIAȚA PLANTELOR

Puțini oameni își dau seamă de ceea-ce se petrece în interiorul plantelor, și de procedeurile invisibile din cari ne putem explica viața plantelor, germinarea, creșterea, coloritul, înflorirea, precum și de foloasele ce resultă pentru noi. Foarte puțini au cea mai mică bănuială, că trebue să existe o putere, și încă o putere atât de mare și secretă, încât ne pune în mirare și ne silește în cercetările noastre să ne aruncăm privirile nu numai în minunile surprindětoare din domeniul plantelor, dar și în minunile eterne ale Universului.

Dacă voim să ne lămurim bine în cea-ce privește natura plantelor, trebue mai întâi să ne convingem, că fiecare plantă, fără excepțiune, posedă: *putere* și *acțiune*.

Acestea constitue cu drept cuvînt pe «*muncitorul*» inconștient. Se nasc acum întrebările: cum și cu ce lucrează plantele? unde e sediul și punctul lor de pornire? cum putem afla atelierul miraculos al acelei *activități* și ce este acel *ceva*, care joacă cel mai important și decisiv rol?

Ca să găsim aceasta, tăiem, cu ajutorul unui briciu, câte un disc foarte subțire din frunza, rădăcina sau cotorul planteĭ, apoi cu ajutorul microscopului vom vedea ce căutăm, și ochii noștri vor putea observa «*Celula*». Aceste celule înșirate regulat unele lângă altele asemănându-se cu fagurul din stupul albinelor, constituesc planta. Acestea sînt minunatele ateliere ale plantelor și de aceea trebue să ne ațintim asupra lor toată atențiunea noastră.

Eruditul Olandez *Malpighi* și Englezul Grew au făcut mai înainte cu 200 de ani primele experiențe, cu celulele, iar în timpurile din urmă, s'au publicat cele mai noi experiențe de către profesorii germani Schleiden și Schwann.

După deslușirile acestora, trebue să ne închipuim celulele ca niște bășicuțe microscopice, de forme diferite, neregulate, dar mai în tot-d'a-una ovale sau rotunde. *Intr'o frunză* sunt milioane de aceste celule, și miliarde în planta întreagă; din ele se compun frunzele, tigiul, trunchiul și fructele plantelor; tot ele compun substanța mărului, simburele nucei, ca și carnea animalelor, oasele, părul, pielea: tot ce aparține unui organism viu se compune din celule.

Privind mai de aproape o celulă, vom vedea, că ea se compune din următoarele părți: Invelișul extern (a) numit «păretele celulei». Acesta e o membrană transparentă, formată din substanță celulară. El acopere așa numita «*Protoplasma*» (b), o substanță incoloră, mucilaginoasă, formată din cărbune, hydrogen, oxigen, azot și pucioasă, care se mișcă neîncetat și pătrunde până în interiorul celulei. Spațiul liber pe care îl formează făcêndu-și drumul până în miezul celulei, se umple cu apă care conține *săruri* și *acide*. In mijlocul celulei, protoplasma aceasta formează un disc (c) numit «*nucleul celulei*», de unde se desvoltă toată acțiunea vitală.

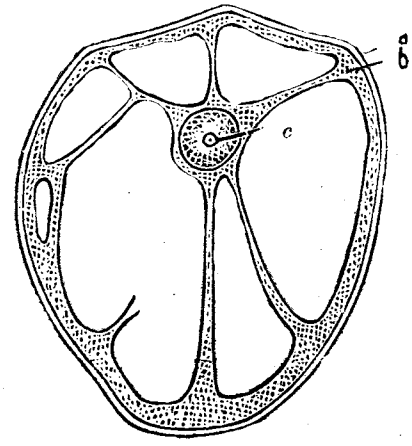

Nucleul protoplasmei, adică substanța germinațiunei, este sediul sau laboratorul a tot ce *viețuește* atât în regnul animalelor cât și intr'al plantelor. Aci este punctul principal, generator, la care se reduc toate mișcările și fenomenele vitale. Această formațiune mucilaginoasă și microscopică ascunde secretul cel mare, pe care se bazează tot ce viețuește, ea este rădăcina vieței sufletești.

Cu drept cuvînt dice un învățat contimporan, că ori unde se manifestă o schintee de viață, ea e datorită «protoplasmei». Ori-ce produce ființa este expresiunea puterii, e creațiunea «protoplasmei».

Protoplasma formează trunchiul arborelui, trupul animalului și facultățile simțirilor, a cugetării și voinții, ea crează și distruge legile, causează rěsboaie și pace, ea este corpul pămîntesc al spiritului misterios, de aceea stiința o și numește «*Enigma Enigmelor.*»

Acțiunea minunată, pe care o execută protoplasma în celulele planteĭ, se observă mai bine, dacă privim mai de aproape tot ce se petrece în organele planteĭ, organe cari atrag dimprejurul lor nutrimentul trebuincios. Aceste organe sînt *rădăcinile* și *frunzele*.

Rădăcina se produce din germenul sěmînței și crește încet, desvoltându-se în pămînt. Creșterea aceasta a rădăcinii se produce din celule, cari compun germenul. Aceste celule se înmulțesc una din alta formând celule nuoi, cari împing pe cele mai vechi tot înainte. Acestea își caută loc în pămînt și, cu cât pătrund mai adînc în el, cu atât dau peste mai multe și mai variate piedici, cum sînt pietricelele și straturile tari de pămînt.

In tendinţa lor însă de a se vîrî cât maĭ mult în pămînt, ele îşĭ schimbă formele, devenind maĭ lungueţe saŭ maĭ lătăreţe, se slăbesc, nu maĭ pot resista obstacolelor şi ast-fel se distrug cea maĭ mare parte din ele. Pe acestea însă le înlocuesc repede altele nuoĭ carĭ vin în urma celor vechĭ, şi carĭ pot acum pătrunde maĭ cu uşurinţă în pămînt, fiind-că din rămăşiţele celulelor distruse se formează o materie mucoasă, numită «*Scufa rădăcineĭ*» care apără şi protege celulele cele nouĭ, înlesnindu-le înaintarea în pămînt.

Lucrarea principală, pe care o săvîrşesc celulele în rădăcină, este că fixează posiţia planteĭ, ĭar pentru acest scop se formează o «*rădăcină palisăda*» şi o mulţime de fire şi firicele laterale, formate toate fără escepţie din celule. A doua lucrare şi cea maĭ esenţială este, că atrag din pămînt nutrimentul plantelor, sugênd apa din ţărînă. Planta nu se poate nutri de cât cu substanţe licuide, decĭ orĭ-ce substanţe solide să topesc maĭ întâiŭ în apa pe care o absoarbe rădăcina.

Ca să poată planta absoarbe cantitatea de apă necesară, pe lângă rădăcina principală se maĭ formează nişte rădăcinĭ sugătoare maĭ micĭ şi altele subţirĭ ca firele de păr, cu ajutorul cărora planta reuşeşte să extragă şi să sugă chiar şi din pămîntul uscat puţinele picăturĭ de apă pe carĭ le-ar fi conţinênd.

Această apă când este curată, se compune din hydrogen şi oxigen, dar maĭ adese-orĭ e amestecată cu minerale solute, maĭ cu seamă cu fer, magnesiŭ, kaliu şi calciu (var), dar în cantităţĭ atât de micĭ, în cât la 1000 grame nu se găsesc de cât 2 grame de minerale.

S'a constatat că, dacă acesteĭ soluţiunĭ îĭ lipseşte ferul, planta devine palidă, iar dacă are prea mult, îĭ strică, decĭ cea maĭ priincioasă proporţie este acea de 2 grame minerale la 1000 grame de apă.

Rădăcinile nu absorb numaĭ apa aceasta, ci fibrele lor înconjoară părticele de minerale şi petricele, pe carĭ cu ajutorul uneĭ materiĭ mucilaginoase şi corosive, proprie a rădăcineĭ, le disolvă şi le amestecă în apă.

Acum se naşte întrebarea, cum pătrunde apa, absorbită de rădăcină, în plantă, ce putere o împinge ca să se împrăştie atât în muşchiul mărunt de iarbă, cât şi în cele maĭ înalte vîrfurĭ ale brazilor? Pretutindenĭ în natură vedem legea greutăţiĭ, a căreĭ acţiune tinde în jos, numaĭ la plante vedem contrariul, căcĭ apa absorbită de rădăcină să urcă în sus. Arborele Wellingtonia, care creşte în California, are o înălţime de 300 metri, şi totuşĭ apa pe care o absoarbe rădăcina acestuĭ arbore să urcă până la vîrful cel maĭ extrem şi se împrăştie în toate ramurile şi frunzele luĭ. Trebue să bănuim dar, că apa trece dintr'o celulă într'alta, adecă din cea maĭ de jos trece în alta deasupra eĭ şi aşa maĭ de parte. Dar celulele n'aŭ nicĭ o deschidĕtură care să poată permite transmiterea licuiduluĭ din una în cea-l'altă! Aci ne găsim în faţa uneĭ puterĭ din cele maĭ miraculoase ale natureĭ, numită «*Endosmosa*».

Dacă umplem o bĕşică cu o soluţie de sare, salitră, zahăr saŭ gumă, şi 'ĭ legăm gura foarte strîns, vîrînd'o într'un vas cu apă, vom vedea că apa totuşĭ pătrunde în interiorul bĕşiceĭ, de şi aceasta n'a avut nicĭ o deschizătură. Tot ast-fel să întîmplă şi cu plantele. Licuidul uneĭ celule trece în ceea-l'altă, ba, s'a calculat chiar şi iuţeala cu care se face aceasta. Apa se urcă $^1/_3$ metru într'un minut, decĭ în 3 minute 1 metru.

Ast-fel îşĭ pompează planta liniştit şi invisibil, dar necontenit, apă în toate părţile eĭ cele maĭ extreme, de unde se evaporează în aer prin porĭĭ frunzelor. Ca să putem vedea şi acest din urmă fenomen, să ne uităm cu microscopul la forma uneĭ frunze, maĭ cu deosebire la felul cum sînt aşezate celulele eĭ.

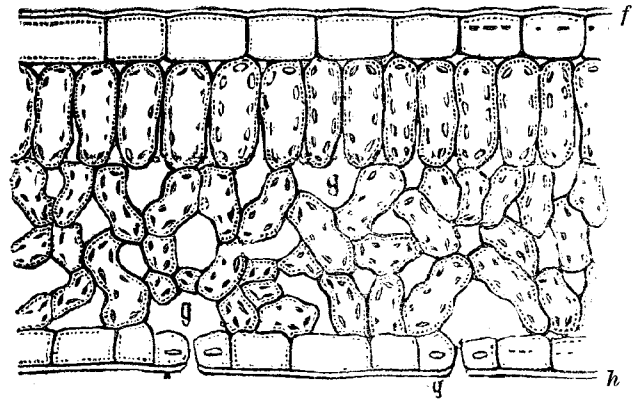

Fie-care frunză se compune din partea cărnoasă, care este acoperită cu o peliţă (f. h.) Aceste peliţe frunzulare conţin, în mare parte, apa pe care o absoarbe frunza de la rădăcină. Aceste peliţe împĭedică uscarea frunzelor. Carnea frunzulară, coprinsă între aceste peliţe, conţine celule, carĭ în forma lor să deosebesc foarte mult de celulele peliţeĭ. Celulele peliţelor sînt lungueţe, aşezate vertical unele lângă altele, de acea se şi numeşte acest strat de celule «*strat de palisade*».

Ele sînt înşirate foarte aproape unele lângă cele-l'alte, lăsând între ele micĭ spaţiurĭ libere. Cele-l'alte celule aŭ forme maĭ neregulate, decĭ lasă între ele spaţiurĭ mult maĭ marĭ şi maĭ dese, iar aceste spaţiurĭ sînt umplute cu aer.

Unele din aceste cavităţĭ se găsesc în partea de jos a peliţeĭ şi pătrund în celule despicându-le şi, de oare-ce prin ele se conduce aerul spre cele-l'alte cavităţĭ, le numim «*Cavităţi respiratoare*» (g).

Celule şi cavităţĭ respiratoare de acestea numite şi «*Porĭ*», se găsesc în numĕr foarte considerabil într'o frunză. Cercetările făcute cu ajutorul microscopuluĭ aŭ dovedit, că adese-orĭ pe mica suprafaţă de 1 milimetru pătrat al uneĭ frunze, s'a putut constata existenţa a 400—500 porĭ; şi că o singură frunză de viţă conţine 1 — $1^1/_2$ milioane de porĭ. Aceştĭ porĭ maĭ aŭ facultatea deosebită că pe de o parte absorb aerul necesar planteĭ, iar pe de altă parte aruncă afară, adică evaporează apa usată. Ele decĭ sînt mobile, închidêndu-se şi deschidêndu-se.

Ca să ne facem o idee despre cantitatea enormă de apă care se evaporează prin aceştĭ porĭ în atmosferă,

ne poate servi următoarea constatare: Un câmp în întindere de un pogon, plantat cu floarea soareluĭ, exhalează în aer, din luna Maiŭ până în August, 1 ½ milioane litri de apă, un pogon cu varză 2 ½ milioane, un pogon de vie orĭ de hameiŭ 3 — 3 ½ milioane litri de apă.

Multă lume, chiar cultă, din milioanele de oamenĭ carĭ locuesc pe pămîntul nostru, n'aŭ nicĭ o cunoştinţă despre toate acestea. Puţinĭ îşĭ închipuiesc chiar, că evaporaţiunea plantelor este causa umidităţiĭ şi răcoreliĭ binefăcătoare a aeruluĭ şi de aceea este atât de necesară plantaţia arborilor, maĭ cu seamă pe lângă oraşele marĭ.

Din toate acestea observăm, că pe suprafaţa pămîntuluĭ nostru este o continuă circulaţiune de apă. Această circulaţiune se execută necontenit di cu di, an cu an; apa evaporată din plante se adună în atmosferă, formează noriĭ, ploaia, zăpada: toate acestea adunate din rădăcinele subţirĭ, ascunse în pămînt.

Cu toate acestea, acţiunea bine-făcătoare a plantelor nu e terminată încă, ele maĭ aŭ un drept şi maĭ mare la recunoştinţa oamenilor, ba şi a tuturor fiinţelor vieţuitoare, căcĭ frunzele lor purifică aerul, pe care îl respirăm, de toate substanţele vătămătoare pe carĭ le înlocueşte cu altele maĭ sănătoase.

Să privim dar şi această acţiune a plantelor!

In părţile cărnoase ale frunzelor există nişte granule formate tot din protoplasmă. Ele conţin 2 substanţe oleioase, pe carĭ razele soareluĭ le transformă într'o coloare verde pe care o aŭ toate plantele, şi care se numeşte «*Chlorofil*» (verdele frunzelor).

Chlorofilul are proprietatea de a nu lăsa ca razele soareluĭ să străbată prin ea. Ast-fel ea dă loc în frunză la un proces chimic foarte miraculos. Aerul absorbit în frunze se descompune ast-fel, că acidul carbonic din aer se desface în părţile carbonice şi oxigen. Părţile carbonice le reţine planta pentru organismul eĭ propriŭ, iar oxigenul, atât de folositor animalelor, îl emanează în aer.

Va să zică, ceea-ce ne strică nouĕ, este reţinut de plante, iar ceea-ce ne trebue (oxigenul) este dat afară.

Cât de mare e serviciul pe care îl aduc plantele animalelor, şi în prima linie oamenilor, vom înţelege şi maĭ bine, dacă ne vom da seamă de cantitatea aciduluĭ carbonic care există în atmosfera ce ne înconjoară. Fie-care om emanează în aer, prin respiraţiune, 500 litri de acid carbonic în 24 ore. Totalitatea oamenilor de pe pămînt, socotită la 15 miliarde de suflete, exhalează într'un an, 5 bilioane kilograme de acid carbonic. La aceste sume să maĭ adăogăm şi respiraţiunea atâtor miliarde de animale, să maĭ adăogăm şi focurile de pe vetrele noastre, focurile din fabricele imense ca d. ex. a luĭ Krupp, unde se ard în fie-care zi 2 — 3 milioane kilograme de cărbunĭ carĭ încarcă aerul cu 7 milioane kilograme de acid carbonic (gaz care nu se poate respira) şi că acestor cărbunĭ, ca să poată arde le-aŭ trebuit 5 ½ milioane kilogr. oxigen (partea cea maĭ bună a aeruluĭ). Ce s'ar întîmpla dar, dacă această imensă cantitate de acid carbonic adunată la un loc, ar staţiona în aerul care ne înconjoară? De sigur că consecinţa fatală ar fi sufocarea tuturor fiinţelor vieţuitoare.

De aicĭ putem vedea cât de mult datorim noĭ evaporăriĭ plantelor!

Voiţĭ să ştiţĭ ce fac plantele cu otrava, cu acidul carbonic pe care îl reţin? Iată! Ele transformă, cu ajutorul apeĭ, toate părticelele aciduluĭ carbonic, în «*hydrat de cărbune*», în «*Amil*» (Scrobeala). Acesta formează cea maĭ principală substanţă nutritoare a noastră şi se găseşte în boabele de grâŭ şi în cartofĭ.

Amilul format asf-fel în celulele frunzulare, în forme granuloase, rotunde orĭ colţurate, este transmis rădăcineĭ, saŭ sĕmînţeĭ fructuluĭ, unde se transformă în zahăr, care topindu-se în apă se împrăştie în întregul organism al planteĭ.

Cele-l'alte părticele de cărbune reţinute de plante, formează apoĭ coaja, fibrele cânepeĭ şi ale bumbaculuĭ, pe urmă o mulţime de acide, acidul de mere, taninul, diferite feluri de gume, mucilage, uleiurĭ şi răşinĭ, etc. In fine, prin cavităţile respiratoare, frunzele maĭ atrag şi azotul din atmosferă, care produce cofeina, nicotina, morfina, chinina, ş. c. l. Acest procedeŭ însă, până în momentul de faţă, nu e precis explicat.

Tradusă din publicaţiunile societăţiĭ „Urania" din Berlin

DOCTOR FIALLA.

„Vatra“, Anul II. *Cazacii după luptă* *Tip. „Gutenberg“, Joseph Göbl.*

DRAGOSTE DE ACTORI

DE

ADOLF GRAU

Cete de actorĭ de provincie aŭ venit la Berlin. Paştile, ca în fie-care an, aŭ pus capĕt campanieĭ lor de iarnă. Acuma colindă în Berlin de la agenţie la agenţie, pentru ca, dacă se poate, «la primul asalt» să capete un bun angajament de vară.

Fritz Bern şi Elsa Leonhardt, tînĕrul eroŭ, şi sentimentala amoresă a teatruluĭ din St., carĭ deveniseră prietenĭ foarte intimĭ în timpul ĭerneĭ, făcuseră împreună călĕtoria la Berlin, şi se mutaseră într'un «pension cu sĕptĕmâna şi cu ziua» în Friedrichsstadt.

Glumiaŭ, şi-şĭ alungaŭ grijile unul altuia prin sărutărĭ, atuncĭ când visitele la agenţiile teatrale, n'aveaŭ reuşita dorită. Trecuseră ast-fel cu nădejdea şi cu aşteptarea, 3 sĕptĕmânĭ, şi Fritz şi Elsa încă nu-şĭ găsiseră un angajament după dorinţa lor. Elsa, care ţinea cassa cu baniĭ şi-o vedea deşertându-se foarte repede, era adesea foarte descurajată.

Dar ĭată că se apropiă şi scăparea — la amîndoĭ li se făcură propunerĭ de la teatrul uneĭ însemnate staţiunĭ balneare din Germania de Vest. Sînt beţĭ de fericire! Işĭ fac planurĭ împreună, cum o să-şĭ aranjeze acolo mica lor gospodărie, ascunsă de tot şi foarte ĭeftină; pe urmă visează maĭ departe, cât de frumos o să fie toamna, când se vor căsători, şi vor deveni soţĭ, chiar de-a binelea, în faţa întregeĭ lumĭ — chiar aşa cum fac «oameniĭ de treabă!» — — Şi iar n'a ĭeşit nimic! Agentul le scrie, că din nefericire contractele n'aŭ fost contrasemnate » — «Eĭ şi», zice Elsa către Fritz, mângâindu-l, şi sărutându-ĭ o încreţitură de supĕrare de pe frunte. «Aĭ dreptate» zise Fritz «lasă că vine alt-ceva». Iarăşĭ trecură opt zile.—Triştĭ, trăesc acuma unul lângă altul. Acum aŭ schimbat «pensionul» cu un «hotel garni» din ost, şi încă tot nu se arată vre-o nădejde pentru vre-un angajament.

Zi cu zi trece, şi nicĭ o licărire de nădejde!

Intr'o Duminecă după prânz, Fritz sta întins pe canapea cu o ţigară ĭeftină în gură. Elsa, fumând o ţigaretă, priveşte tăcută şi plictisită prin fereastră, la cerul cenuşiŭ; pe urmă se uită cu o privire aproape setoasă pe stradă — Căruţele trec hodorogind; pe asfaltul cel îngust se joacă copiiĭ murdarĭ aĭ lucrătorilor. — Fritz cască şi întreabă pe Elsa:

— Eĭ, ce facem azĭ cu masa?

Elsa rĕspunde nepăsătoare de la fereastră:

— Maĭ este pâne şi unt în dulăpĭor, sînt şi cârnaţĭ. Incet se scoală Fritz, se apropie de Elsa, şi-o cuprinde. Ea îl respinge: «Lasă-mĕ». Acuma privesc amîndoĭ gânditorĭ, pe stradă, la copiiĭ carĭ se joacă pe asfalt. La o biserică din apropiere, ceasul bate şase.

— Vreĭ să ĭeşim puţin, Elsa?

Ea dă din umerĭ:

— Pe vremea asta?

Iarăşĭ tăcere! — Elsa îşĭ face înc'o ţigaretă, pe urmă aruncă cutia pe masă:

— Eştĭ astăzĭ aşa de plictisitor, Fritz.

El o priveşte şi surîde trist. — Şovăind, se apropie dînsa de garderobă, şi-şĭ ia pălăria şi mantila.

— Eŭ aş zice să rĕmânem acasă, îĭ spune Fritz.

— Mĕ duc până la o colegă.

Fritz vrea s'o petreacă, Elsa îĭ mulţumeşte — El rĕmâne uĭmit — şi acuma când o vede ĭeşind din casă, i se strînge inima De ce se teme oare?

— Ce idee, îşĭ zice el, doar sînt sigur; şi totuşĭ iarăşĭ îĭ vine în minte: ce-ar fi dacă Elsa n'ar maĭ — dar nu, să mĕ gândesc la aşa ceva — ce prostie, Elsa luĭ! — şi totuşĭ — ah, dacă ar veni maĭ repede acasă! Aşteptarea îl chinueşte. Vrea să se distreze, pentru a alunga frica născêndă. — Ia rolul pe care trebue să-l joace Dumineca viitoare în «Friedenau»! Şase colĭ pentru 12 francĭ! Ce miserie! Cum îşĭ închipuise el şi Elsa, alt-fel lucrurile, şi acuma — pentru acest salar ridicol! Dar orĭ şi cum, dacă Elsa ar veni maĭ repede acasă, dacă ar vedea maĭ repede drăguţa eĭ faţă... Bate şapte ceasurĭ la biserică! Fritz surîde — de un ceas de când tot visează de Elsa luĭ! Şi rolul? Uite-l aicĭ, nicĭ măcar deschis! Acuma îl ia în mână — este rolul luĭ favorit, Reinhold din «Mennoniţiĭ» luĭ Wildenbruch. Cu ce bucurie a jucat rolul acesta abia iarna trecută! Atuncĭ Elsa fusese Maria luĭ; şi din seara aceea, da, tocmaĭ din seara aceea s'aŭ iubit! Acuma dînsul îşĭ repetă rolul, se adînceşte într'însul, căcĭ iar îl interesează, ce-ĭ drept, e numaĭ pentru Friedenau, dar orĭ şi cum. Tocmaĭ a recitat monologul din actul al treilea: «Noapte întunecoasă, mamă misterioasă a gândurilor bune şi a celor îngrozitoare..» Dar iată că bate nouĕ ceasurĭ la biserică. — Fritz tresare:

— Unde o fi Elsa, zicea că se întoarce îndată.... şi atuncĭ aude pasul eĭ pe scară! Ea deschide sgomotos uşa, se repede la dînsul, îl îmbrăţişează, şi-l sărută. Dar el se dă înapoĭ, îngrozit, scârbit. — Nu, nu, asta nu-ĭ Elsa luĭ, asta-ĭ o femeie beată. Ea vede privirea luĭ plină de frică. Ea vrea din noŭ să-l sărute: «Nu te supĕra, Fritz, nu te supĕra, te rog, te rog!» El îĭ strînge mâna:

BCU Cluj / Central University Library Cluj

— Unde-aĭ fost Elsa; de unde viĭ? — o întrebă stăruitor.

— Imĭ facĭ rĕŭ, lasă-mĕ, — îĭ rĕspunde ea. El îĭ dă drumul.

— Unde-aĭ fost, spune-mĭ unde-aĭ fost?

— Unde să fiŭ? Maĭ înainte, când am plecat m'am dus la măcelar, am vrut să cumpĕr ceva pentru masă.

Ea pune mâna în buzunar și scoate un mic pachet, pe care-l a uncă pe masă:

— Uĭ-te șuncă feartă.

Desfășoară hârtia.

— Ia uĭ-te, ce frumos! Măcelarul era singur în prăvălie și m'a întrebat, că de ce eram așa de supĕrată și de întristată. «O fată tînĕră și frumoasă ca D-ta nu trebue să aĭbă grijĭ». Pe urmă, mĕ rugă să mĕ duc cu dînsul, să bem un păhărel. Numaĭ să scoată șorțul și să-șĭ puie o haină bună, ca să nu-mĭ fie rușine cu dînsul. N'am vrut, Fritz, nu, de loc; dar știĭ, a stăruit atâta — eĭ, și pe urmă, pe urmă m'am dus cu el, și era așa de cald, așa de — înăbușitor în acel local! Și acuma îmĭ joacă pe dinaintea ochilor, sînt amețită... Dar lasă Fritz, fi vesel, toate o să fie bine!

Ea se așeadă, și îșĭ trece mâna delicată peste fruntea eĭ arderătoare; pe urmă îșĭ îndreaptă la o oglindă păru-ĭ blond închis puțin buclat la tîmple. — Fritz tace și privește pe stradă; ploaia bate mereŭ monoton în geamurĭ. De-odată Fritz începe a rîde ironic. Elsa se uĭtă la dînsul, ĭa șunca de pe masă, și ĭ-o dă.

— Na, e foarte bună, îĭ zice ea; și apoĭ e așa de ĭeftină, am luat-o fără parale.

Fritz o respinge brutal.

— Rĕutăciosule,—îĭ spune ea cu un ton glumeț și vrea să-l îmbrățișeze

El o respinge iarășĭ, cu atâta putere, în cât ajunge șovăind până la canapea.

— Haĭ, bate-mĕ, de ce nu mĕ baţĭ!

— Lasă-mĕ în pace, îĭ strigă el. — — S'a făcut tăcere în odaie. Fritz stă mereŭ la fereastră, simte privirile Elseĭ ațintite asupra luĭ; i-se pare că ochiĭ Elseĭ îl chĭamă — ea îl privește cu coada ochiuluĭ — ce, tot nu vrea să vie? Ridică hotărît capul — în ochiĭ castaniĭ de obiceiŭ așa de blândĭ, trece un fulger! Dar el nu se poate hotărî să meargă la dînsa — Da, poate, dacă Elsa ar veni acuma la dînsul! ..

— Da, da, grijile,—zise Elsa încet, pe urmă îl privește țintă pe omul cel «tăcut». In odaie este iarășĭ tăcere. — Acuma Elsa cântă încet: «Drăguțul meŭ e călăreț..». se oprește și rîde ironic: «bătaie, asta maĭ lipsia, lucrurile s'or îndrepta poate.» Il privește ĭarășĭ, și încă tot nu capĕtă nicĭ un rĕspuns! Se scoală apoĭ mânioasă și merge la ușă; încă nu și-a scos pălăria și mantila.

— Unde vreĭ să mergĭ, — o întreabă Fritz speriat, sînt zece ceasurĭ.

Elsa dă din umerĭ — «plec» zice ea, și într'adevĕr a ĭeșit pe ușă! Fritz privește după dînsa—înpetrit, pe urmă dă din cap de câteva orĭ, cade pe un scaun și — plânge!...

Ploaia încetase puțin spre ziuă. Fritz adormise pe scaun; acuma se scoală cu o grea durere de cap. — Cele întîmplate ĭerĭ îĭ sînt ca un vis! Dar nu, toate sînt adevĕrate! Pe masă este încă șunca, și Elsa a plecat! — Bate cineva. «Intră». Un servitor: «O scrisoare pentru d-nul Fritz Bern, și să ĭaŭ niște lucrurĭ; aicĭ e, nu-ĭ așa?» Fritz citește adresa... Scrisoarea Elseĭ .. Mașinalicește deschide plicul:

Stimate Coleg!

Te rog, uĭtă întîmplările celor din urmă șase lunĭ! In deosebĭ te rog, șterge din amintirea d-tale, seara de ĭerĭ. Prin aducĕtorul acesteĭ scrisorĭ veĭ fi așa de bun, a-mĭ trimite lucrurile la Passage-Hotel.

Te salut
Colega d-tale **Elsa Leonhardt.**

..... Fritz suspină dureros.... «Eĭ, unde sînt lucrurile? — întreabă servitorul după o clipă. Fritz îl privește aĭurit.

— Cine ți-a dat scrisoarea? — întreabă el cu o voce tremurătoare?

— Scrisoarea? Ah, un domn elegant, și avea la braț o domnișoară și maĭ elegantă.

Servitorul vrea să povestească maĭ departe, dar Fritz îl concediază cu privirea.

— Acolo sînt lucrurile. Coșul, cufĕrul, cele douĕ cutiĭ de pălăriĭ și lădițele de colo.

Servitorul pune toate în antreŭ. Acest tînĕr palid îĭ face rĕŭ; a înțeles îndată toată situația Nu de geaba este cineva 15 anĭ servitor în Berlin!

— Eĭ, eĭ, domnișorule, nu trebue să-ți ĭaĭ toate la inimă, lasă că se îndreaptă lucrurile.

Fritz face o mișcare de nerăbdare.

— Nu te supĕra! — Servitorul pleacă.....

Când Elsa plecase în ajun de lângă Fritz, nu știa nicĭ ea încotro s'apuce. Dar numaĭ să plece, să plece! Ceea ce se 'ntîmplase acasă cu Fritz, o desmeticise cu totul, și acuma-ĭ era scârbă de toată lumea, și maĭ cu seamă de sine însă-șĭ. Străbătu Strada Frankfurt, pe urmă merse cu tramwaiul până în tîrgul vitelor, apoĭ apucă pe Strada Leipzig. La colțul uneĭ străjĭ un domn o salută.

— Incotro, domnișoară?

Ea nu rĕspunde.....

— Imĭ daĭ voie, domnișoară se te petrec?

Ea tace — nu refusă: El nu știe ce să-ĭ spuie; încă nu-ĭ sigur de reușită. Merg împreună până la Hotel-Monopol. El face o mișcare de învitare. Se așeadă amîndoĭ la o măsuță. Chelnerul aduce lista «d-luĭ baron» Baronul dă Elseĭ lista.... Acuma Elsa rupe tăcerea.

— Te rog, nu mănânc; vreaŭ să beaŭ, să beaŭ; — pe urmă adăugă cu un suspin «să beaŭ, să uĭt!»

Baronul o privește scrutător, pe urmă chĭamă chelnerul și comandă vin. Vinul îĭ deslegă limba Elseĭ. Ea începe a povesti despre viața pe care a dus-o în cele din urmă patru sĕptĕmânĭ. In scurt timp sînt prietinĭ bunĭ. Baronul tușește puțin, pe urmă îșĭ trece mâna prin favorite:

— Ce ar fi, micuța mea, d-ră Elsa, dar te rog, nu așa de... serioasă, așa dar, ce ar fi, dacă d-ta, și—nu-ĭ așa?—n'o să mĕ înțelegĭ rĕŭ... zic, ce credĭ d-ta despre propunerea, ca până la încheĭarea unuĭ angajament să te întorcĭ ĭar spre vest.....

Dînsul se uĭtă la ceas.

— Cât e? întrebă Elsa.

— Trecute douĕ-spre-zece.

Pleacă amîndoĭ. In fața restaurantuluĭ se urcă într'un cupeŭ. Strada X No..... — A doua zi de dimineață eraŭ înțeleșĭ. Elsa se mută la Passage-Hotel.....

Fritz își schimbă haĭnele, după plecarea servitoruluĭ și porni ca în vis, din noŭ la agent.

Iarășĭ nimic positiv! Promisiunĭ pentru zilele viitoare, Azĭ asta îl lasă rece. Amîazĭ; Fritz nu pleacă spre casă. Pornește spre «berăria bavaresă.» La mijlocul străduĭ Carol, întîlnește un cupeŭ... Elsa e într'insul, cu neîndoiosul locotenent în civil. Rochia, pălăria, umbrela: elegante, prea elegante, numaĭ cam prea nouĕ, pentru ca să fie cu totul «șic».... Fritz surîde—un surîs dureros – de ĭerĭ simte că s'a rupt ceva dintr'insul. Elsa l-a vĕzut și surîde și dînsa, privindu-l — este rîsul cocoteĭ.

O zi caldă de Iulie. Oameniĭ pe stradă trec moleșiți unul lângă altul, Fritz trece ĭarășĭ prin Strada Frederic Ce schimbat! Palid și slab la față. Haĭnele luĭ poartă acele urme, carĭ nu te lasă să deosibeștĭ bine, dacă arată eleganță sărăcăcioasă, orĭ sărăcie elegantă. Fritz nu maĭ găsise nimic potrivit pentru vară.

Garderoba luĭ e acuma toată amanetată. Ultimul luĭ sprijin, un unchĭŭ din Boemia, murise de patru săptămânĭ. Acuma sta singur și părăsit în viață! — In fața unuĭ teatru de variĕtăți se oprește și cit ște cu nepăsare afișul. — Numĕrul 5: «Debutul Miss Elseĭ, cântăreață, supra-numită steaua din Liverpool.» Alăturea câteva fotografiĭ ale d-reĭ Elsa. — Da, azĭ o recunoaște, pe Elsa luĭ de odinioară! Azĭ o vede aicĭ în tricourĭ, în posițiunile cele maĭ îndrăsnețe. Duioșia a dispărut de pe fața eĭ. O sensualitate obraznică se vede în ochiĭ eĭ, altă dată așa de blândĭ, așa de glumețĭ.

Il apucă o greață, i se pare că abia acuma a perdut-o cu totul. Fritz rîde ironic. De acuma numaĭ are nicĭ o ambiție, nu caută să se maĭ «ridice», știe că e perdut. Azĭ pleacă la o trupă mică de «cârpacĭ» — și de acuma nu maĭ este nicĭ o scăpare. —«Și ea», murmură el printre dinți, «cât timp o să maĭ dureze asta?».....

Trad. de C. Ramură.

GLOSA

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Fiĭ cu minte, te păzește
Lumea rea să nu te 'nșele,
Fugĭ de gura lumiĭ rele;
Dar te poartă bărbătește,
De ți-e fruntea nepătată
N'avea teamă nicĭ-odată.

Plecĭ acum plângênd, de-acasă.
Să te pierzĭ prin lumea mare,
Și de-atâta întristare
Nicĭ nu vreĭ să staĭ la masă;
Mama tot te sfătuește:
Fiĭ cu minte te păzește.

Lumea mare ți-e străină
Nu te 'ncrede 'n orĭ și cine,
Cată totul să știĭ bine,
Să vedĭ toate la lumină,
Ca prin vorbe ușurele
Lumea rea să nu te 'nșele.

De bârfelĭ te dă de-o parte
Lasă lumea, lumea rea,
Să bârfească cât va vrea,
De-a eĭ vrajbă fugĭ departe,
Și gonit în cazurĭ grele
Fugĭ de gura lumiĭ rele.

Iar prin lume 'n scurta-ți cale
De 'ntîlnești vre un om cinstit,
Fiĭ de el nedespărțit
Fă-l tovarăș vieții tale.
Fiți amicĭ dac'o voește,
Dar te poartă bărbătește.

Și de-a lumiĭ viclenie
Te ferește cât se poate;
Fiĭ cinstit și drept în toate,
Vorba ta modestă fie,
Și la toțĭ voios te-arată
De ți-e fruntea nepătată.

Intrebat când eștĭ, tu spune
Cătră toțĭ și cătră toate
Fără doară, fără poate
Adevĕrul, și de lume
— Fie cât de 'nflăcărată —
N'avea teamă nicĭ-odată.

N'avea teamă nicĭ-odată
De ți-e fruntea nepătată;
Dar te poartă bărbătește,
Fugĭ de gura lumiĭ rele.
Lumea rea să nu te 'nșele,
Fiĭ cu minte te păzește...

Julius Ascan

„Vatra“, Anul II. *Locul eĭ favorit* Tip. „Gutenberg“, Joseph Göbl.

HENRIK IBSEN

NORA

DRAMĂ IN TREI ACTE

TRADUSA DE B. MARIAN

(URMARE)

NORA. — Nu ştiŭ, ce particularitate?...

KROGSTAD. — E cĭudat, foarte cĭudat, doamnă, că tatăl d-tale a semnat chitanţa treĭ zile după moarte.

NORA, *tace.*

KROGSTAD. — Poţĭ să-mĭ explicĭ lucrul acesta?

NORA, *tace mereŭ.*

KROGSTAD. — Maĭ e vĕdit că cuvintele: *2 Octombrie* şi anul, nu sînt scrise de tatăl d-tale, ci de o mână pe care cred că o recunosc. In sfîrşit, aceasta se poate desluşi. Tatăl d-tale va fi uĭtat să pună data şi cineva o fi pus-o la întîmplare înainte de a afla vestea morţeĭ luĭ. Nu e aşa lucru mare. Lucrul de căpetenie e chĭar semnătura. Ea e foarte autentică, nu-ĭ aşa, doamnă Helmer? Chĭar tatăl d-tale s'a iscălit acolo?

NORA *(după o scurtă tăcere, ridică capul şi-l priveşte cu un aer provocător).* — Nu, nu s'a iscălit el. Eŭ am scris numele tateĭ.

KROGSTAD. — Ştiĭ, doamnă, că aceasta e o mărturisire primejdioasă?

NORA. — De ce? In curînd veĭ avea baniĭ.

KROGSTAD. — Te rog, o întrebare. De ce n'aĭ trimis hârtia tatăluĭ d-tale?

NORA. —Imĭ era cu neputinţă. Tata era aşa greŭ bolnav. Dacă ĭ-aş fi cerut iscălitura, aş fi trebuit să-ĭ spun pentru ce cerem baniĭ. Dar, în starea în care se afla, nu-ĭ puteam spune că vĭaţa bărbatuluĭ meŭ e în primejdie. Nu era cu putinţă.

KROGSTAD. — Atuncĭ, ar fi fost maĭ bine să te laşĭ de călĕtorie.

NORA. — Imposibil. Acea călĕtorie trebuĭa să scape vĭaţa soţuluĭ meŭ. Nu puteam să renunţ la dînsa.

KROGSTAD. — Dar nu te-aĭ gândit că mĕ înşelĭ pe mine?

NORA. — Nu puteam să ĭaŭ aceasta în consideraţiune. Imĭ aduceam foarte mult aminte de d-ta! Nu te puteam suferi din pricina tuturor argumentelor recĭ pe carĭ mi le aduceaĭ, de şi ştiaĭ că soţul meŭ e în primejdie.

KROGSTAD. — Doamnă Helmer, e vĕdit că n'aĭ o idee clară de ce fapt eştĭ vinovată. Pot să te asigur numaĭ că faptul care m'a făcut să-mĭ perd poziţia socială nu era maĭ criminal de cât acesta.

NORA. — D-ta? Aĭ voi să mĕ facĭ să cred că aĭ făcut vr'un fapt curajos spre a scăpa viaţa soţieĭ d-tale?

KROGSTAD. — Legile nu se ocupă de motive.

NORA. — Atuncĭ sînt legĭ foarte rele.

KROGSTAD. — Rele saŭ nu... dacă arăt hârtia aceasta justiţieĭ, după dînsa veĭ fi judecată

NORA. — Nu cred nimic din toate acestea. O fiică n'ar fi în drept să cruţe pe bătrînul eĭ tată în agonie de grijĭ şi necazurĭ? o femeie n'ar avea dreptul să-şĭ scape bărbatul de moarte?

Nu ştiŭ legile *à fond* poate; dar sînt sigură că trebue să fie scris undeva că ast-fel de lucrurĭ sînt permise. Şi d-ta nu ştiĭ nimic? d-ta, avocat! Imĭ parĭ prea puţin dibaciŭ ca om de legĭ, domnule Krogstad.

KROGSTAD. — Se poate. Dar la ast-fel de afacerĭ... cred, că mĕ pricep, nu-ĭ aşa? Bine. Acuma fă ce vreĭ; ceea ce-ţĭ pot spune e că dacă voiŭ fi alungat a doua oară, d-ta-mĭ veĭ fi tovarăşe.

(*El salută şi pleacă*).

NORA, *(se gândeşte puţin; apoĭ dă din cap).* —Ah! înţeleg! Voĭa să mĕ sperie! Dar nu sînt aşa de proastă, (*se pune să strîngă haĭnele copiilor, dar se opreşte*). Dar?... Nu, nu se poate! Fiind-că am făcut-o din iubire.

COPIIĬ. (*la uşa din stânga*). Mamă, domnul s'a dus.

NORA. — Bine, bine, o ştiŭ. Dar să nu vorbiţĭ nimĕnuĭ despre acest domn. Aţĭ înţeles? Nicĭ tateĭ!

COPIIĬ. — Nu, mamă. Vreĭ să te jocĭ acuma?

NORA. — Nu, nu; acuma nu.

COPIIĬ. — Ne-aĭ făgăduit, mamă.

NORA. — Nu pot, plecaţĭ; am mult de lucru. Aide, duceţi-vĕ, scumpiĭ meĭ.

(Iĭ conduce încetinel şi închide uşa în urma lor).

NORA, (*s'aşeadă pe canapea, ĭa o broderie, face câteva împunsăturĭ, dar se întrerupe îndată.*— Nu! (*Aruncă broderia, se scoală, se duce la uşa de intrare şi strigă*).

Eleno, adă pomul, *(s'apropie de masa din stânga şi scoate cutia meseĭ).* Nu e cu totul imposibil!

BONA, (*aducênd pomul de Crăciun*). — Unde să-l pun, doamnă?

NORA. — Aicĭ; în mijlocul camereĭ.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BONA. — Maĭ trebue să caut ceva?

NORA. — Mulțumesc, am ce-mĭ trebue.

BONA, (*ĭese, după ce a pus pomul jos*).

NORA, (*împodobind pomul de Crăciun*). — Aicĭ, trebue lumînărĭ... și acolo florĭ... Ce om rĕŭ! Prostiĭ! toate acestea nu înseamnă nimic. Pomul de Crăciun va fi frumos. Voĭesc să fac tot ce vreĭ, Forvald; voiŭ dança pentru tine, voiŭ cânta...

(*Helmer intră cu un teanc de hârtiĭ subsuoară*).

NORA. — A!... ĭacă-te întors.

HELMER. — Da. A venit cineva?

NORA. — Aicĭ? Nu.

HELMER. — Ciudat. Am vĕdut pe Krogstad ĭeșind din casă.

NORA. — A! Așa e, Krogstad a fost puțin.

HELMER. - O vedeam pe fața ta; a venit să te roage să vorbeștĭ pentru el?

NORA. — Da.

HELMER. — Și tu trebuĭaĭ să-o facĭ ca din propria ta pornire, să-mĭ ascundĭ venirea luĭ. Nu ți-a cerut aceasta?

NORA. — Da, Forvald, însă....

HELMER. — Nora, Nora! și tu aĭ putut face așa ceva? Să intri în vorbă cu un ast-fel de om și să-ĭ făgăduești! Și pe d'asupra, m'aĭ și mințit!

NORA. — Te-am mințit?....

HELMER. — Nu mĭ-aĭ spus că n'a fost nimenea? (*O amenință cu degetul*). Așa ceva nu maĭ trebue să facă mica mea pasĕre. O pasĕre cântătoare trebue să aĭbă ciocul curat, spre a putea ciripi bine.... nicĭ odată note false. (*O ia de talie*). Nu e așa?... Da, o știam bine (*Îĭ dă drumul*) și acuma, nicĭ un cuvînt maĭ mult despre acest lucru (*s'așeadă înaintea sobeĭ*). Ce bine e aicĭ.

(*Rĕsfoiește hârtiile*).

(*Nora împodobește pomul, o pausă*).

NORA. — Forvald!

HELMER. — Ce-ĭ?

NORA. — Imĭ pare foarte bine că mĕ duc poimâne la balul costumat al luĭ Stenborg.

HELMER. — Și eŭ sînt cât se poate de curios de surprisa pe care nĭ-o pregătești.

NORA. — Oh! ce prost lucru!

HELMER. — Ce?

NORA. — Nu pot să găsesc un costum cum se cade; toate sînt absurde și proaste.

HELMER. - Poftim, mica Nora și-a găsit să-mĭ spună asta tocmaĭ acum.

NORA, (*rezîmată de spatele scaunuluĭ luĭ*).—Eștĭ grăbit, Forvald?

HELMER. — Oh!....

NORA. — Ce sînt hârtiile acestea?

HELMER. — Afacerĭ de bancă.

NORA. — Acuma?

HELMER. — Directoriĭ actualĭ mĭ-aŭ dat depline puterĭ spre a face schimbările trebuincioase în personal și organisarea birourilor. Sĕptĕmâna Crăciunuluĭ mĕ voiŭ ocupa cu acest lucru. Voesc ca la anul noŭ toate să fie regulate.

NORA. — Așa dar pentru aceasta sĕrmanul Krogstad?...

HELMER. — Hm.....

NORA, (*punêndu-ĭ mâna în pĕr*). — Dacă n'aĭ fi așa de grăbit, ți-aș cere un serviciŭ foarte mare, Forvald.

HELMER. — Să vedem, ce e?

NORA. — Nimenea n'are așa gust ca tine. Nu te-aĭ putea ocupa de mine și să-mĭ hotărĕștĭ costumul?

HELMER. — Ah! Ah! mica încăpățînată cere ajutor.

NORA. — Da, Forvald, nu pot hotărî nimica fără tine.

HELMER. — Bine, bine, mĕ voiŭ gândi și voiŭ găsi ceva.

NORA. — Ah! ce bun eștĭ. (*Se întoarce la pom. O pausă*). Cât efect aŭ florile. Dar, ia spune-mĭ, așa de grozavă e fapta luĭ Krogstad?

HELMER. — A falsificat acte. Înțelegĭ ce înseamnă aceasta?

NORA. — Poate a făcut-o de nevoie, de sărăcie?

HELMER. — Da, da, lucrează cineva și cu ușurință, ca atâția alțiĭ. Nu sînt așa de crud ca să osîndesc pe un om pentru un singur fapt de acest soiŭ.

NORA. — Nu, nu-ĭ așa, Forvald?

HELMER. — Mulțĭ se pot ridica moralicește, cu condiția ca să-și mărturisească crima și să sufere pedeapsa.

NORA. — Pedeapsa sa?....

HELMER. — Dar Krogstad n'a ales calea aceasta. El a căutat să scape cu expediente și cu dibăcie; și acestea l'aŭ perdut moralmente.

NORA. — Credĭ că...?

HELMER. — Ia gândește-te: o ast-fel de ființă, cu conștiința crimeĭ sale, trebue să mintă și să se prefacă neîncetat. El e silit să poarte o mască chiar în familia luĭ: da, înaintea soțieĭ și copiilor sĕĭ. Și e grozav, când te gândeștĭ la copiĭ.

NORA. — De ce?

HELMER. — Pentru-că o ast-fel de atmosferă de minciunĭ aduce molipsirea și principiĭ vĕtămătoare în întreaga viață de familie. Orĭ de câte orĭ respiră copiiĭ, eĭ înghit germeniĭ rĕuluĭ.

NORA, (*apropiindu-se de el*).— Eștĭ sigur?

HELMER. — Da, scumpa mea. Am avut adesea prilejul să o constat ca avocat. Aproape toțĭ oameniĭ stricațĭ din tinerețe aŭ avut mume mincinoase.

NORA. — De ce mume tocmaĭ?

HELMER. — Pentru că aceasta vine adesea de la mume; dar firește că și tatăl lucrează în acelașĭ sens. Toțĭ avocațiĭ o știŭ bine. Cu toate acestea, Krogstad, și-a otrăvit anĭ de zile copiiĭ cu atmosfera luĭ de minciunĭ și de prefacerĭ. Iacă de ce-ĭ zic un om moralicește perdut. (*Îĭ întinde mânile*). Și iată de ce draga mea Nora trebue să-mĭ făgăduiască să nu vorbească pentru el. Dă-mĭ cuvîntul tĕŭ. Eĭ bine, ce e? Intinde-mĭ mâna. Aide. Așa dar s'a hotărît. Te asigur că mĭ-ar fi cu neputință să lucrez cu el. Simt o nemulțumire fisică lângă ast-fel de oamenĭ.

NORA, (*își scoate mâna din mânile luĭ și s'așeadă în partea cea-l-altă a pomuluĭ*).—Ce greŭ e aicĭ. Și am atâta de făcut.

HELMER, (*se scoală și-și strînge hârtiile*). — Trebue să caut ceva în hârtiile acestea înaintea prânzuluĭ. Apoĭ mĕ

BCU Cluj / Central University Library Cluj

voiŭ gândi la costumul tĕŭ. Poate am pregătit și eŭ ceva de atîrnat pe pom în hârtie aurită. *(Iĭ pune mâna pe cap).* Oh! scumpa mea păsĕrică cântătoare!

NORA, *(încet, după o pausă).*—Oh nu! nu e așa. Nu e cu putință. Trebue să fie cu neputință.

ANNA, *(la ușa din stânga).* — Copilașiĭ te chiamă necontenit, doamnă, și vor să vie încoa.

NORA. — Nu, nu, nu, nu-ĭ lăsa să vie încoa. Rĕmâĭ cu dînșiĭ, Anna – Maria.

ANNA. — Bine, doamnă, bine.

NORA, *(palidă de spaimă).* — Să stric copiiĭ meĭ.... să otrăvesc casa....! *(Ridică capul).* Nu e adevĕrat. E tot atât de fals pe cât e de adevĕrat că eĭ există.

(Finele actuluĭ I-iŭ).

ACTUL II

Acelaș decor. Pomul de Crăciun despuĭat e pus într'un colț aproape de piano. Pe sofa, pălăria și manteluța Noreĭ.

(*Nora singură, umblă agitată; apoĭ s'oprește aproape de sofa și ia manteluța în mână*).

NORA, (*lăsând manteluța*). — A intrat cineva!... (*Se duce spre ușă, ațintește urechea*). Nu, nu-ĭ nimenea. Nu, nu, nu e pentru azĭ, ziua de Crăciun; nicĭ pentru mâne... Dar poate... (*Deschide ușa și se uĭtă afară*). Nu, nimic în cutia de scrisorĭ; ea e goală. Ce nebunie! Amenințarea luĭ nu era serioasă! Așa ceva nu se poate întîmpla. Am treĭ copiĭ micĭ.

(Anna-Maria, aducênd o cutie mare, intră prin ușa din stânga).

ANNA-MARIA. — Am găsit în sfîrșit cutia cu costumul.

NORA. — Bine; pune-o pe masă.

ANNA-MARIA (*punênd cutia pe masă).* — Costumul trebue aranjat.

NORA. — Ah! aș voi să-l sfâșiŭ în miĭ de bucățĭ.

ANNA-MARIA. — Oh! de ce? el poate fi lesne aranjat; trebue numaĭ puțină răbdare.

NORA. — Da, mĕ duc să rog pe doamna Linde să-mĭ ajute.

ANNA-MARIA. — Vreĭ să plecĭ iarăși? Pe vremea asta? Te veĭ rĕci, doamnă.. te veĭ îmbolnăvi.

NORA. — Asta n'ar fi cel maĭ mare dintre rele... Ce fac copiiĭ?

ANNA-MARIA. — Mititeiĭ se joacă cu darurile lor de Crăciun, însă....

NORA. — Vorbesc adesea de mine?

ANNA-MARIA. — Sînt așa de obicĭnuițĭ să fie cu mama la un loc.

NORA. — Da, Anna-Maria; dar, știĭ, pe viitor n'o să maĭ pot fi așa de des împreună cu eĭ.

ANNA-MARIA. — Mititeiĭ s'obicĭnuesc cu orĭ-și-ce.

NORA. — Credĭ aceasta? Credĭ că eĭ ar uĭta pe mama lor dacă ea ar pleca pentru tot-d'a-una?

ANNA-MARIA. — Ferească-ne Sfîntul... pentru tot-d'a-una?

NORA. — Spune-mĭ, Anno... adesea mĭ-am pus întrebarea asta: Cum aĭ cutezat să-ți încredințezĭ copilul unor străinĭ!?

ANNA-MARIA. — Am trebuit să-l daŭ pe mânĭ străine pentru a putea fi doica Noreĭ.

NORA. — Așa e; dar ce te-a făcut să facĭ pasul acesta?

ANNA-MARIA. — Dacă mi se da un loc așa de bun? Asta era o frumoasă șansă pentru o sĕrmană fată, care a fost nenorocită. Căcĭ, mișelul nu voia să facă nimic pentru mine

NORA. — Fata ta te-o fi uitat de sigur.

ANNA-MARIA. — Ba, de loc. Ea mĭ-a scris întâiŭ când s'a împărtășit pentru întâia oară și apoĭ când s'a măritat.

NORA, (*îmbrățișând-o*). — Scumpa mea Anna, tu mi-aĭ fost o mamă bună când eram mică.

ANNA-MARIA. — Mica Nora n'avea altă mamă de cât pe mine.

NORA. — Și dacă mititeiĭ n'ar maĭ avea o mamă, știŭ bine că tu... Ce nimicurĭ spun! (*Deschide cutia*). Dute de iĭ vedĭ. Trebue să... o să vedĭ ce frumoasă o să fiŭ mâne.

ANNA-MARIA. — Sint sigură, că în tot balul n'o să fie nimenea maĭ frumoasă de cât doamna Nora.

(*Anna ĭese prin ușa din stânga*).

NORA, *(deschidênd cutia, dar aruncând-o îndată departe).* — Daca aș îndrăsni numaĭ să ĭes. De-aș fi sigură că n'o să vie nimenea. Dacă aș ști că n'o să vie nimenea în vremea asta. Ce nebunie! n'o să vie nimenea. Nicĭ o reflexiune. Să periem manșonul.

Ce mănușĭ frumoase, ce mănușĭ frumoase. La o parte gândurile acestea! Una, douĕ, treĭ, patru, cincĭ, șase..... (*Scoate un țipĕt*) Ah! Iacă-ĭ....

(*Vrea să se îndrepte cătră ușă, dar rĕmâne nehotărîtă. D-na Linde intră, după ce și-a lăsat matila și pălăria în anticameră*).

(Va urma).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

„Vatra“, Anul II.

Frica de necunoscut

Tip „Gutenberg“, Joseph Göbl

VIAŢA FEMEILOR EGIPTENE IN ANTICITATE

«Dacă eşti înţelept, îngrijeşte de casa ta, iubeşte-ţi femeea dându-i educaţie, nutreşte-o şi-o impodobeşte, căci aceasta este plăcerea corpului eĭ. Dă-i parfumurĭ, înveseleşte-o, în toată viaţa ta, căcĭ dînsa este un bun care trebue să fie demn de posesorul eĭ. Nu fi tiran. O purtare amicală face maĭ mult de cât forţa brutală. Atuncĭ respirarea eĭ este liberă şi veselă şi veselĭ îĭ sînt ochiĭ, carĭ îĭ vede în oglindă. Atuncĭ cu plăcere va locui dînsa în casa ta şi cu plăcere şi iubire va lucra într'însa».

Acesta este înţelesul preţioaselor vorbe, ce le găsim însemnate pe papirul *Presse*, în cea maĭ veche carte de morală din lume. Autorul acestor învĕţăturĭ de purtare, de moravurĭ şi de înţelepciune, fu principele *Ptah-hotep*, care trăi cam pe la 3350 înainte de Chr. şi ale căruĭ învĕţăturĭ şi prescripţiunĭ sociale aŭ servit miĭ de anĭ ca norme şi călăuze în ţara Faraonilor. Studiând maĭ adînc tesaurul învĕţăturilor filosofice ale străvechiuluĭ autor, constatăm cu cea maĭ mare siguranţă, că întreaga viaţă culturală de la delta Niluluĭ avea o basă etică puternică, care resulta din doĭ factorĭ puternicĭ: dintr'o religiositate adevĕrată şi din concepţiunea curată ce-şĭ făceaŭ despre căsătorie şi viaţa familiară, care derivă din religiositate. Şi, tocmaĭ fiind-că viaţa familiară se adăpa cu priinţă din religiune, o găsim întreţesută cu o seriositate morală înaltă, şi luminată de o iubire sinceră şi prielnică. Şi dacă viaţa familiară atât de curată şi nobilă la vechiĭ egiptenĭ este superioară atât după esenţa eĭ internă, cât şi după forma eĭ externă, vieţeĭ familiare a celor-lalte popoare culte din împrejurime, apoĭ causa acesteĭ împrejurărĭ fericite trebue căutată în prima linie în condiţiunea avantagioasă a femeeĭ, care nu se poate caracterisa maĭ bine, ca în vorbele filosofuluĭ Ptah-hotep, pe carĭ le-am citat la începutul acestuĭ articol.

Numaĭ în timpul din urmă şi-aŭ putut face învĕţaţiĭ o idee adevĕrată despre viaţa conjugală la acest renumit popor, când aŭ găsit secretul scrieriĭ Egiptenilor şi-aŭ putut descifra tesaurele literare foarte bogate şi inscripţiunile de pe monumente şi interesantele picturĭ de pe păreţiĭ templelor şi aĭ cavourilor mortuare, de pe stîlpĭ, sarcofage etc. Scrierile clasicilor vechĭ: Herodot, Diodor, Strabo ş. a., ne daŭ asupra acestuĭ subiect adese-orĭ informaţiunĭ contradicĕtoare şi incomplecte. După comunicaţiunile acestora, s'a crediut până deunăzi, că în Egiptul vechiŭ exista, ca la toate popoarele orientale, un menaj de harem, care nu se deosibia în esenţă de al popoarelor orientale; că femeile ar fi fost tractate de stăpâniĭ lor ca nişte sclave. Cu totul alt-fel ne represintă viaţa familiară şi în special a femeilor, numeroasele şi minunatele monumente artistice vechĭ.

Artistul egiptean nu cunoaşte o plăcere maĭ mare, de cât când represintă scene din viaţa conjugală: Femeĭ şi copiĭ însoţind în luntri pe tatăl la vînătoarea de pasĕrĭ, orĭ representând pe tatăl la cuibul pasĕrilor, pe când femeea şi copiiĭ îşĭ vĕd cu sîrguinţă de lucrurile lor. Orĭ artistul ne introduce într'o societate de dame distinse şi ne plimbă vesel, într'alt loc, cu familia sub sicomoriĭ şi palmieriĭ umbroşĭ aĭ unuĭ parc. Bărbatul ordinar avea numaĭ o femeie, care îĭ era în toate privinţele adevĕrată soţie, conducea menajul caseĭ şi educaţiunea copiilor şi-l ajuta în afacerile sale. Numaĭ în palatul domnitorilor, nobililor şi funcţionarilor, găsim în «casa femeilor» pe lângă nevasta legitimă, o mulţime de concubine, sclave, cântăreţe şi dansatoare, carĭ sînt devotate de asemenea domnuluĭ lor, dar după concepţiunea moraleĭ d'atuncĭ, trăesc între ele în cea maĭ bună pace şi armonie. Consideraţiunea acestora este însă aproape nulă faţă cu demnitatea şi posiţia înaltă a «doamneĭ de casă». Inscripţiunile ieroglife cele maĭ vechĭ o deseamnă pe aceasta cu numele de *neb-t-em-pa* adică: «doamna caseĭ», saŭ *neb-tur-pa*, adică: *mare doamnă* a caseĭ». In tot locul, pe unde întîlnim comunicărĭ biografice pe diferitele monumente ale persoanelor private, inscripţiunĭ pe statue, pe păreţiĭ internĭ şi externĭ aĭ sarcofagelor, pe păreţiĭ mormintelor, despre morţĭ, aflăm tot-d'a-una între indicaţiunile despre originea mortuluĭ şi indicaţiunea: «Fiul *Ptah-siteĭ* saŭ «născut din *Tatu*, saŭ născut din *Ata*» ş. a. l. pe când, din contră, numaĭ arare-orĭ este desemnat şi cu numele tatăluĭ sĕŭ. Dacă aceasta este o dovadă despre respectul şi iubirea, cu care copiiĭ rĕsplătiaŭ cu pietate mamelor lor, pe de altă parte găsim şi din partea soţilor expresiunĭ poetice cu mult maĭ calde, cu carĭ aceştia obicĭnuesc a caracterisa pe soţiile lor. Aşa citim într'o inscripţiune despre o «doamnă a farmeculuĭ amoruluĭ, a graţieĭ şi iubireĭ» saŭ despre «palmierul de iubire pentru soţul eĭ», despre palmierul demn de iubit de soţul eĭ»... «care a fost protejată de bărbatul eĭ»... «care şi-a iubit bărbatul»... «despre iubitoarea luĭ doamnă şi soră» ş. a. l.

Soţia regească a vechiuluĭ demnitar Ti, care a fost în serviciul celor treĭ regenţĭ, ca camerier, «domn al secretelor ş. a. l., este glorificată ca «doamna caseĭ» şi ca «de soţul eĭ iubită». Maĭ aflăm, că dînsa se numia şi «noserhoteps», adică «frumoasă este pacea eĭ». Spiritul uneĭ vieţĭ familiare curate şi drepte, ce respiră inscrip-

ţiunile şi care este dovada cea maĭ eclatantă despre frăgeḑimea, sinceritatea şi iubirea dintre soţĭ şi fiĭ, se găseşte întrupată şi în o mulţime de grupe de familiĭ idealisate în gradul cel maĭ înalt de arta plastică. O astfel de grupă de familie, dintre aniĭ 35 0 — 3300 a. Chr., represintă pe regele *Sechembka*, pe nevastă-sa *Ata* şi pe fiul sĕŭ *Chnem*. Monumentul se află în museul Luvruluĭ din Paris. Figura regeluĭ represintată şeḑând, este de douĕ-orĭ maĭ mare de cât figurile celor-l'alţĭ doĭ, carĭ staŭ de-o parte şi de alta şi cuprind genunchiĭ cu frăgeḑime. O pătrundere adîncă în inima întristată a unuĭ vĕduv egiptean din anticitate ne oferă textul foarte interesant al unuĭ papir din Leyden. Bărbatul vĕduv e bolnav. Un mag, [1]) pe care l'a întrebat despre causa boaleĭ sale, i-a comunicat, că rĕposata sa nevastă îĭ vrea rĕul. El scrie decĭ o scrisoare rugătoare către sufletul *înţelept* al nevesteĭ sale, în care zice: «Ce rĕŭ ţi-am făcut eŭ, ca să mĕ găsesc acum în starea aceasta miserabilă?... Ce ţi-am făcut... de puĭ mâna pe mine, fără să-ţĭ fi făcut vr'un rĕŭ? De când am devenit soţul tĕŭ, până astăzĭ, am comis eŭ ceva contra ta, ce aş avea să ascund?... Tu aĭ fost nevasta mea, când eram tînĕr, şi eŭ eram la tine. Atuncĭ aveam tot felul de funcţiunĭ şi eŭ eram la tine şi nu te-am părăsit nicĭ odată, şi nu ţi-am causat inimeĭ tale nicĭ o supĕrare... Veḑĭ, când dădeam instrucţie ofiţerilor pedestraşilor luĭ Farao şi luptătorilor sĕĭ căruţaşĭ, i-am adus pe toţĭ aicĭ, ca să se arunce pe burtă înaintea ta, şi eĭ aduceaŭ tot felul de lucrurĭ ca să le pună înaintea ta... Când te-aĭ îmbolnăvit de boala ce aĭ avut-o tu, atuncĭ am fost la medicul superior şi el ţi-a făcut doctoriĭ şi ţi-a făcut toate câte i-aĭ zis să facă. Când eŭ apoĭ am fost silit să călĕtoresc spre a însoţi pe Farao în Sud, gândul meŭ era la tine şi am petrecut cele opt lunĭ fără să pot mânca şi bea. Când m'am reîntors apoĭ în Memfis, am rugat pe Farao şi am grăbit la tine şi te-am plâns mult cu oameniĭ meĭ înaintea caseĭ mele».

Pare-se că la închiarea actuluĭ căsătorieĭ nu eraŭ în us anumite ceremoniĭ, ca la popoarele moderne. Cel puţin nu dăm nicĭ peste un document, nicĭ în papire nicĭ în scenele familiare representate pe diferite monumente. Şi e lucru cu atât maĭ de mirat, cu cât actul închiereĭ uneĭ căsătoriĭ fu considerat ca momentul cel maĭ însemnat. Un funcţionar înalt, numeşte acest moment, ca cel maĭ important din viaţa sa şi se declară plin de bucurie de «om complect». Rare orĭ un bărbat mare lasă neînsemnată, în al sĕŭ «curiculum vitae», pe păreţiĭ camereĭ mortuare, ziua cea însemnată, în care el deveni un «om complect». Vechiul căpitan de corabie Ahmes reportează despre sine în syringul sĕŭ din Teba: «Eram încă tînĕr şi neînsurat şi am fost încins cu haina ceteĭ tinerilor, dar după ce mi-am făcut casa, am fost luat pe corabia «celor de la nord» pentru forţa mea...»

Precauţiunea, maĭ ales la contractarea căsătorieĭ, este mama înţelepciuneĭ. Această maximă aŭ ştiut-o şi Egipteniĭ ceĭ vechĭ. De aceea povăţueşte scriitorul Ant pe fiul sĕŭ: «Păzeşte-te de o femeie, pe care nu o cunoaşte nimenĭ în popor. Ea este o apă adîncă, ale căreĭ isvoare sînt necunoscute... Insoară-te cu o femeie tînĕră, şi după ce te-aĭ însurat, nu fi neprietenos cu nevasta ta... Sînt mulţĭ oamenĭ, carĭ nu ştiŭ, că bărbatul aduce nefericire în casă, fiind-că nu ştie a o conduce. Buna rînduială şi buna conducere a menajuluĭ caseĭ atîrnă de răbdarea şi blândeţea bărbatuluĭ»... Citind aceste sfaturĭ nu ne vine a crede, că auzim vorbind pe un bĕtrîn practic în ale căsătorieĭ din timpul modern? In mod de tot drastic este caracterisată într'un papir femeea viţioasă, ca o «adunătură de toate rĕutăţile», ca un «sac plin de intrigĭ.»

Cum-că legăureĭ căsătorieĭ prescrise de preceptele religiunei premergea o viaţă amoroasă romantică şi o stare fericită de logodnă, probează câteva cântece de iubire. Iată cum ştie să atragă fecioara iubitoare pe alesul inimeĭ sale: «Vino pe câmp, fratele meŭ, vino după mine!...» Oare nu ni se pare, că auzim resunetul doios al uneĭ poesiĭ din cele maĭ sublime ale poetuluĭ modern, când ne rĕsună notele misterioase: «Eŭ las torsul şi-mĭ isprăvesc ţesutul; toate lucrurile mele le las la o parte»... saŭ: «Braţul tĕŭ se odihneşte pe braţul meŭ, dar rîndunica cântă şi se face ziuă. Nu pleca de lângă mine, lasă-ţĭ mâna într'a mea!»... Şi cântecul harpistuluĭ în mormîntul din El Kab îndeamnă pe fericitul mire: «Fĭ vesel! Pune lângă tine parfumurĭ şi balsamurĭ şi coroane de lotus pentru trupul surorii tale, pe care o iubeştĭ, care şeade lângă tine!»

Zeul toaleteĭ *Besa*, a căruĭ figură de pigmeŭ ne întîmpină în figurĭ micĭ şi a căruĭ origină trebue căutată în Arabia, conducea pe femeĭ la triumful amoruluĭ... Vîntul, florile şi pasĕrile sînt de asemenea mesageriĭ fecioareĭ egiptene. Dînsa simte dorul şi jăleşte, suspină şi plânge cu aceleaşĭ accente ale durereĭ, ca fecioara amoresată din timpurile noastre, căcĭ inima omenească rĕmâne aceeaşĭ în vecĭ! Ba, într'una dintre poesiile cele maĭ sentimentale dintr'un papir aflător în biblioteca din Turin, însuşĭ sicomorul provoacă pe tînĕra stăpână, să învite la sine pe iubitul eĭ sub bolta de frunze şuşăitoare:

«Miculuĭ sicomor,
Pe care cu mâna eĭ l'a sădit,
Se cuvine să-ĭ vorbească.
. . . . . .
El trimite scrisoarea sa cu o fetiţă,
Fiica maĭ mareluĭ sĕŭ grădinar.
El îĭ zice să grăbească la iubita sa stăpână.
Vino şi-ţĭ petrece în (grădină)..
Servitoriĭ, care o ascultă,
Vin cu articolele eĭ trebuincioase,
Eĭ aduc bere de toată (calitatea),
Tot felul de pâne amestecată,
Multe florĭ de ierĭ şi de astăzĭ
Şi fructe gustoase de tot soiul
Vino, petrece-ţĭ ziua de azĭ în sĕrbătoare
Şi cea de mâne după mâne...

1) Care prezice viitorul din stele.

Şedênd în umbra mea.
Soţul tĕŭ şeade la dreapta ta,
Tu-l facĭ (iubită) să bea
Şi facĭ aceea ce el zice...
Eŭ sînt de un caracter tăcut,
Şi nu spun, ce vĕd
Şi nu flecăresc .."

Ast-fel vorbeşte arborele sicomor.

Deşi expresiunile de «frate» şi «soră» ne întîmpină des în cântecele de amor în înţelesul de «iubit» şi «iubită» totuşĭ pe de altă parte întîmpinăm adese-orĭ legăturĭ de căsătorie între frate şi soră în toate păturile poporuluĭ până sus la tronul regeluĭ şi eraŭ privite, după concepţiunea vechilor egiptenĭ, ca lucrul cel maĭ natural din lume.

Aspre eraŭ legile contra rumperiĭ căsătorieĭ, care se numĕra între cele patru-zecĭ şi douĕ de pĕcate de moarte; dar cu tot comerciul liber dintre sexurĭ, numaĭ foarte rare-orĭ avea loc. Dacă rumpea femeea căsătoria. se pedepsia cu mutilarea nasuluĭ orĭ se îngropa de viie. «Doamna caseĭ» trăia nejenată în cercul personaluluĭ de serviciŭ, care era destul de considerabil în familiile maĭ cu vază şi maĭ cu stare. Ast-fel, pe lângă o ceată de servitorĭ şi servitoare, de sclavĭ şi sclave, maĭ eraŭ purtătoriĭ apărătoarelor (evantalielor) de-a dreapta şi de-a stânga, purtătoriĭ lecticeĭ, păzitoriĭ arcului, superioriĭ gardeĭ, maĭ mariĭ peste tesaur, prefecţiĭ palatuluĭ, ecuieriĭ (maĭ mariĭ peste caĭ), maestriĭ de vînătoare, inspectoriĭ grânarelor, domniĭ balanţeĭ şi aĭ cotuluĭ, prefecţiĭ cărţilor (bibliotecariĭ), prefecţiĭ cântărilor (capelmaistriĭ curţiĭ) domniĭ secretelor (secretariĭ, brutariĭ curţiĭ, maĭ mariĭ păharnicĭ etc. şi în palat şi la moşiile proprietarilor avuţĭ, un domn al scriitorilor (epistat). Cu toţĭ aceştia doamna caseĭ sta maĭ mult saŭ maĭ puţin în atingere.

Papirul «Marietta» ne istorisesce de o femeie frumoasă care se afla pe drumul ce duce la templu şi era însoţită de cincĭ-zecĭ de servitoare şi de un servitor. O separaţiune strictă între sexurĭ nu a exitat nicĭ o-dată în familia vechilor egiptenĭ. In picturile de pe păreţĭ sînt representate scene familiare, în care domna caseĭ şeade încunjurată de servitoare şi servitorĭ în camera de lucru, unde se ţese şi să toarce. Din acest comerciŭ nelimitat al doamneĭ de casă cu personalul de serviciŭ se explică ispitirea luĭ Iosef de către nevasta luĭ Potifar. De altmintrelea elementele acesteĭ istoriĭ le maĭ găsim în povestea veche egipteană despre «ceĭ doĭ fraţĭ (Anepu şi Batan)» pe care a redactat'o scriitorul *Annana* (1400—1200 a. Ch.) cu puţine deceniĭ înainte de ieşirea fiilor luĭ Israel din Egipt, pentru principele de coroană de atuncĭ, *Seti Merenptah,* maĭ târziŭ regele Seti II. Această istorisire originală interesantă, nu numaĭ din punctul de vedere al cuprinsuluĭ, ci şi din punctul de vedere al filologieĭ, astăzĭ se păstrează în museul din Londra «britisch museum» şi este cunoscută sub numele de «papirus d Orbiney». Mulţumită obiceĭuluĭ vechilor egiptenĭ, de a zugrăvi pe păreţiĭ ultimuluĭ locaş viaţa lor casnică până în detaliurile cele maĭ micĭ, putem fi introduşĭ şi noĭ prin mijlocul picturilor din mormîntul demnitaruluĭ Ey, în Tell-el-Amarna, în apartamentele femeilor acestuĭ nobil. Ajungem la dînsele, după ce am trecut printr'o galerie de camere şi tinḑĭ pentru servitorĭ, de bolţĭ,sălĭ pentru mâncare, dormitoare şi bucătăriĭ. Cele douĕ «case ale femeilor» sînt despărţite de olaltă printr'o grădină. Camerile, care sînt representate de pictor în plan, sînt locuite de femeĭ şi copiĭ. Noĭ vedem femeile făcênd musică, dansând, făcêndu-şĭ toaleta. Laute, oglinḑĭ, garderoabe şi alte mobile, articole de toaletă şi de lux, umplu camerile; ar crede cineva, că sînt adevĕrate budoare moderne, de oare-ce vanitatea. mania găteleĭ şi dorinţa de a se face plăcute, moştenirea sexuluĭ slab, eraŭ proprie în mare mĕsură vechilor epiptence, şi s'ar putea scrie o carte întreagă şi interesantă pentru usul şi în profitul frumoaselor noastre de astăzĭ, despre moda lor schimbăcioasă, despre frisura pĕruluĭ, despre hainele lor preţioase, despre cerceĭ, inele, periĭ şi prafurĭ de dinţĭ, ape de gură, cutiĭ de alifiĭ şi de pudre şi despre tot felul de mijloace, cu carĭ îşĭ împrospĕtaŭ frumuseţea veştedită. Dacă toate aceste mijloace şi bagatele şi toate meşteşugurile seducţiuneĭ nu ajutaŭ întru nimica, a muia şi îndoioşa inima alesuluĭ inimeĭ lor, atuncĭ îşĭ luaŭ refugiul la bĕuturile iubireĭ, ceea ce se probează prin aşa numitul papyrus Lee-Rollin, pe care este scris procesul-verbal judecătoresc despre condamnarea unuĭ anumit *Penhuiban*, care nu numaĭ a făcut fermece oamenilor, dar a preparat şi bĕuturĭ de dragoste.

Cercurile şi sindrofiile damelor nu sînt o achisiţiune a timpuluĭ modern. Noĭ vedem dame tinere egiptene şi doamne de casă, pe pereţiĭ mormintelor din Teba, şedênd în lungĭ şirurĭ unele lângă altele în toalete alese, cu pĕrul frisat cu mare îngrijire şi ornat cu florĭ de lotus, cu vasele acoperite, pline cu balsamurĭ care nu pot lipsi de lângă dînsele nicĭ la o ocasiune, purtând la nas florĭ de lotus, oferite de servitoarele svelte şi frumoase. Mesele încărcate cu strugurĭ dulcĭ, cu smochine, cu pânĭ, cu fripturĭ şi uricoare de vin oferă dulce recreaţie limbelor obosite, când conversaţia amuţeşte. Şi despre ce conversează damele? Şi aceasta o ştim din textele scrise cu ieroglife, ce însoţesc picturile. Ele critică toaletele, vorbesc despre cerceiĭ lor şi despre alte giuvaeruri şi se plâng toate în unanimitate de pretenţiile neîntemeiate ale personaluluĭ de serviciŭ şi de luxul ce duce. Intr'un papir din Leyden auḑim pe respectabilele stăpâne lamentându-se: «Vagabunda, care s'a făcut doamnă (favorită), întreţine pe tată-sĕŭ. Nimene nu-l vătămă pe el... Ea, care s'a făcut doamnă luxoasă, îşĭ pune copiiĭ în paturĭ pompoase ca să se odihnească... Dînsa, care a venit numaĭ cu un şorţ gol, se face doamnă; ea, care îşĭ privia faţa în apă, are acum oglindă de metal... Metresele adună pe ceĭ marĭ înjurul tesauruluĭ lor... Sclavele toate sînt bune de gură... Ele sînt maĭ vesele de cât servitoarele: Coarne de cerb încunjoară podoaba de palmierĭ, care înalţă frumuseţea sclavelor. Ele poartă diademă de şerpĭ şi ramurĭ de florĭ .. Metresele sînt purtate în lectice, unde membrele lor odihnesc în tihnă... Aur, lapislazulĭ [1]),

1) O peatră preţioasă.

„Vatra„, Anul II. *Seara de iarnă* Tip „Gutenberg“, Joseph Göbl.

argint, smaragd și pene poartă ele la gât, iar femeile distinse în toată țara, doamnele de casă, sînt cu vorba: O, de am avea numaĭ pentru noĭ, ce să mâncăm!...» La aceste plângerĭ nu se uită nicĭ mâncarea și bĕutura, ci se vorbește adese-orĭ de dulcele vin de Koptos și de plantele taniotice, că cutare saŭ cutare damă, susținută de servitoarele sale, într'o parte maĭ retrasă și în contemplațiune mută, trebuia să aducă luĭ Bachus un greŭ tribut... Nicĭ scene de acestea neestetice nu se trec cu vederea în picturile de pe păreți, și pictorul egiptean nu se poate opri în casul acesta, de-a pune în mâna frumoaselor bețive—ce satiră fină—o floare de lotus «veștedită».

Din toate aceste representațiunĭ de scene ar putea trage cineva conclusiunea că viața femeii în vechiul Egipt a fost o nesfîrșită zi de veselie și plăcere. Cât de greșită ar fi însă această conclusiune! Seriositatea problemeĭ vieții, chiemarea femeilor egiptene, nu se mărginește numaĭ la gustarea plăcerilor. Domeniul lor era: camerile pentru tors și pentru țesut, bucătăria, pivnițele și cuptoarele pentru copt. Numaĭ mulțumită zeluluĭ și prevederei lor, eraŭ magaziile numeroase tot-d'a-una pline de amfore[1]) de vin și oleiŭ, cu peștĭ uscați, cu carne și pânĭ, cu urcioare de bere, cu pasĕrĭ vînate de curînd și cu grămeḑĭ de fructe. Și cu toate că în casele marĭ brutăria era încredințată «prefectuluĭ brutărieĭ» și bucătăria cu numeroșiĭ bucătarĭ «prefectuluĭ locuinței» (un fel de prefect al palatuluĭ), totuși iĭ rĕmânea femeiĭ supraveghĭarea acestor încăperĭ și a acestor funcțiĭ și maĭ ales în camerile pentru tors și țesut, unde se făceaŭ țesĕturĭ și tapete de o fineță și o frumusețe admirabilă, presența eĭ era indispensabilă. De grija spălatuluĭ rufărieĭ femeea egipteană din vechime era dispensată. Pentru aceasta era un «maĭ mare spălător» și un «maĭ mare albitor» cu un mare numĕr de subalternĭ. Pe un tabloŭ in Beni-Hassan vedem representațĭ lucrătorĭ pe malul unuĭ canal, carĭ spală diferite haine, le bat cu maiul, le storc și pun grămadă rufăria maĭ fină, frumos împăturată.

Afară de fetele, care eraŭ ocupate în templu ca servitoare, întîmpinăm în inscripțiunile templelor și așa numitele «femeĭ ale zeuluĭ», adică femeĭ, considerate ca neveste alese de oare-care zeŭ și ca atare eraŭ adorate de popor și de preoțĭ. De ordinar reginele eraŭ ridicate la această demnitate deosebită. Așa d. e. nevasta regeluĭ Ahmes, Nefertari, fu adorată secole întregĭ ca «femeie a zeuluĭ;» Regina Ramaka, într'un pasagiŭ dintr'un papir, aflător în museul egiptean din Berlin, se numește «femeea divină», și o inscripțiune în templul din Abydos spune, că soția mareluĭ preot era «prima damă în haremul zeuluĭ» și că intendentul eĭ, prefectul caseĭ luĭ Amor, era un personagiŭ dintre ceĭ maĭ importanțĭ în regat.

Printre descoperirile cele maĭ interesante din secolul nostru, se numĕră și un testament vechiŭ de 5000 de anĭ, conceput în cea maĭ strictă formă juridică. In acest testament, un egiptean nobil și avut, cu numele Șekich, lasă ca moștenire averea sa frateluĭ sĕŭ, un preot a luĭ Osiris. La testament maĭ este anexată și o a doua scriere în care numitul egiptean ia dispositiuni în privința moștenireĭ, ce se cuvine ficeĭ sale. Din acest testament constatăm faptul că femeile egiptene eraŭ în drept a-și administra ele singure averea și că puteaŭ dispune de dînsa după plac.

(Traducere din Francisc Woenig)
DE BREB.

1) Vase enorme în forma oalelor, cu două mânere.

DOR

De vremile trecute
Ce dor azĭ mĕ cuprinde,
Și gândul pe 'ntrecute
Miĭ amintirĭ aprinde
In marĭ icoane viĭ.

Seninul cald al vereĭ
Redați-mi-l o clipă,
Și 'n feeria sereĭ
S'adorm acuma 'n pripă,
Să nu mĕ maĭ deștept.

Când luna printre stele
Colindă liniștită,
Iubitul vieței mele,
Pe iarba înflorită,
In taină s'adormim.

Și-a frunzelor foșnire
Și-a valurilor șoapte
Ne cânte de iubire,
Și teiĭ, cât e noapte,
Ne-acopere cu florĭ.

Ne-o prinde 'n zorĭ de veste
A fluturilor lume,
Și-a dragosteĭ poveste
Ne-or spune-o așa pe nume
Privighetorĭ din crîng.

O... vremea lângă tine...
De-ar fi o vecĭnicie!...
— Te-aștept; — vino cu bine,
Și-a vereĭ feerie
In taină vom privi.

PAUL PETRESCU.

FEL DE FEL

(Reproducerea interzisă fără învoirea editoruluĭ)

VARIETĂȚI

Invidia (fabulă). Un cloțan, care se instalase de curînd la țară într'un local antic și spațios, un fel de castel din evul de mijloc, cu perdelele închise în timpul vereĭ, se otrăvi într'o zi, din nebăgare de seamă, cu niște bucățĭ de unt amestecat cu arsenic, ce eraŭ împrăștiate în fundul unuĭ dulap. El simte durerĭ teribile prin intestine, se sgârcește și se întinde; dar într'aceea iată că-ĭ vine o visită. Era o veche cunoștință: un cloțan dintr'o familie burghesă.

Surîs amar și galben din partea visitatoruluĭ.

«Ce bine eștĭ d-ta aci!

— «Admirabil!» suspină cloțanul înveninat, făcînd grimase de mort.

Dar învingînd colica, el începe a se întoarce prin salon cu pașĭ mĕrunțĭ, vrînd să facă pe proprietarul. Desface și-șĭ întinde înaintea ochilor visitatoruluĭ avuțiile sale, provisiunĭ până la primăvara viitoare.

— «Și spațios... și comfortabil.. vedeți!

— Superb!» rĕspunde cloțanul visitator, schimbînd fețe: din galben, verde și bolnav de invidie. și de mânie josnică.

Dar observînd de-odată că proprietarul otrăvit se întindea și se sgârcea în convulsiunĭ, făcînd grimasele cele maĭ spăĭmîntătoare:

«Ce aĭ, mi se pare că suferĭ?...

Otrăvitul: — Eŭ? Cum vreĭ d-ta..? O locuință așa de încântătoare!.. Dar, d-ta, ce aĭ d-ta?..

Invidiosul: — O, maĭ nimica, dragul meŭ... o mică crisă de ficat.

Și iată-ĭ pe amîndoĭ în convulsiunĭ făcînd strîmbăturĭ unul înaintea celuĭ-l'alt.

Dar știțĭ care va muri maĭ întâiŭ?.. Invidiosul, căcĭ el este maĭ bolnav. *(Daudet)*

Definițiunĭ: *Curajul* este conștiința proprieĭ noastre forțe.

Lașitatea este conștiința proprieĭ noastre slăbiciunĭ.

Iubirea este criteriul frumosuluĭ.

Viața este un fenomen al natureĭ: se naște, se desvoltă și dispare fără să-șĭ peardă esența.

Criticul care nu produce este vierme care roade de-o potrivă la rădăcinile buruenelor și ale *florilor*.

Breb...

E maĭ învățat puiul decât cioara. Acest proverb vrea să arate că copiiĭ știŭ maĭ multe de cât părințiĭ și ceĭ tinerĭ, de cât ceĭ bătrînĭ.

Iată care este povestea vorbeĭ:

Cioara (nu țiganul) cu puiul eĭ îșĭ căutaŭ hrană pe brazda proaspătă. Cioara bătrînă învăța pe puiŭ, cum să-șĭ găsească singur de-ale gureĭ și cum să se poarte în lume, și cum să se păzească de dușmanĭ. «Bagă bine în cap, cele ce-ți spuĭŭ — continuă cioara săltând pe amîndouă picioarele și puiul după ea — că eŭ poate mor ca mâne, și tu rĕmaĭ orfan, vaĭ de tine. Uĭ-te, pentru pildă, țĕranul cela; este dușmanul nostru de moarte: el are dușmănie pe noĭ, că-ĭ mâncăm porumbul ce-l samînă. Să știĭ, dragul mamiĭ, când țĕranul se pleacă la pămînt, el ia peatră ca să te lovească; dar tu, să știĭ, să fugĭ maĭ din vreme».

— «Dar dacă va fi avînd peatră ascunsă maĭ dinainte, ce fac eŭ, mamă!»

— Atuncĭ fă ce știĭ!

Cioara bătrînă a rĕmas încurcată; iar nouĕ ne-a rĕmas proverbul: *E maĭ învățat puiul de cât cioara.*

Breb...

Biblioteca Universitară Cluj / Central University Library Cluj

Un caracter rusesc. Când întreprinse Napoleon Bonaparte expediționea sa în Rusia, la a. 1812, i se aduse înainte, în timpul uneĭ recunoașterĭ, un țĕran, care fu întrebat prin un tălmaciŭ, în privința situațieĭ ținutuluĭ, despre căile de comunicație etc. Impĕratul ținu un consiliŭ de rĕsboiŭ, iar țĕranul în timpul acesta sta sub supraveghĭere între adiutanțĭ și ordonanțe. Un ofițer făcu cu dînsul o glumă. Întinse pana în cerneală și îĭ făcu țĕranuluĭ pe braț un *N*. Mirat și cu privire hăbăucă se uită țĕranul la această procedură; apoĭ întrebă prin tălmaciŭ, ce înseamnă aceasta și primi rĕspunsul glumeț: «Până acuma aĭ fost cu trup și suflet al împĕratuluĭ Alexandru; de acum eștĭ cu trup și suflet al împĕratuluĭ Napoleon și anume prin semnul acesta (N)». Fără să zică un cuvînt, luă țĕranul securea de după curea, îșĭ puse mâna însemnată pe un trunchiŭ de arbore și dintr'o lovitură șĭ-o sbură; apoĭ o aruncă la picioarele oficeruluĭ, cu niște vorbe, pe care tălmaciul nu le spuse împĕratuluĭ, zicînd că nu le poate traduce din causa respectuluĭ ce are către împĕrat și națiune.

Această întîmplare făcu o vie impresie asupra împĕratuluĭ.

Rira mieux qui rira le dernier. Când Voltaire a scris «Merope», toată lumea îl ridică în slava ceruluĭ, numaĭ poetul Piron îĭ făcu o critică aspră. Cu toată critica luĭ Piron, opera a fost gustată de public și prima

ediție se epuisă curînd. Voltaire scoate a doua ediție și pe coperta opului lasă să se imprime o gravură care represintă un măgar rodînd la o coroană de laurĭ. Alegoria n'avea lipsă de nicĭ o explicare: toată lumea, știa, că măgarul represintă pe Piron, criticul luĭ Voltaire, atacând meritele acestuia.

Lumea, se'nțelege, făcea haz pe socoteala bietuluĭ Piron, și-l considera ca pe un *Zoil*. Piron nu se lasă învins; el îșĭ rĕsbună într'un mod ingenios. El afișă cu exces de zel pretutindenea: «A apărut a 2-a ediție din «Merope» de Voltaire, un elegant volum, *cu portretul autoruluĭ*».

Arta reclameĭ.—Statele-Unite din America, pe lângă specialitatea linchiluĭ, maĭ posed și arta reclameĭ, a publicațiuneĭ asurditoare, sgomotoase și pline de spectacole. Cine nu știe istoria caluluĭ mort din New-York, care căḑu mort într'o stradă lăsând pe bietul vizitiŭ cu moștenirea *fiakeruluĭ* și desnădăjdeĭ. Eĭ bine, bietul dobitoc nu expirase bine încă, când se *trezi* cu un afiș enorm lipit pe burtă, prin care se anunța și se recomanda spectatorilor un noŭ magazin de mode. Dar asta nu-ĭ nimic. Pe timpul expozițieĭ din Chicago se inventă reclama pe norĭ (*sic itur ad astra!*) Un aparat electric așeḑat pe o terasă înaltă, projecta pe norĭ afișurĭ gigantice, transparente și multicolore. Experimentul a trecut din Chicago în Paris, anul acesta. In fond tot aparatul se reduce la un simplu reflectător Mangin, analog cu acela, de care se servește telegrafia optică militară, și la o lampă electrică puternică. Intreg aparatul este mobil și se întoarce în jurul uneĭ osiĭ, ca să poată urmări norii în mișcarea lor. Firește, norii sînt indispensabilĭ și dacă cerul nu este înourat, ar urma că toată reclama să rĕmăie baltă; dar inventatorii aparatuluĭ s'aŭ știut scoate din belea; eĭ creară norĭ artificialĭ prin pumparea de vaporĭ în aer, saŭ prin aruncarea de bombe ce produc fum gros. Nu va trece mult și se va rĕspândi în toată Europa,—prin urmare și la noĭ — acest metod de reclamă.

Elveția vrea să întreacă pe America. Ea a imaginat un alt metod de reclamă: ea întrebuințează fundul lacurilor sale pentru a recomanda turiștilor hotelurile *cele maĭ ieftine*, vederile cele maĭ renumite, săpunurile cele maĭ *infecte*, purgativele cele maĭ *eficacĭ*. Iată cum stă lucrul:

In fundul lacurilor să pun afișe pictate pe table lustruite. Literile galbine orĭ albe strălucesc pe un fond negru și în virtutea legilor optice ale refracțiuneĭ, se vĕd, ca și cum ar fi desemnate pe suprafața apeĭ. Incercarea s'a făcut anul acesta în lacul Geneva și a reușit.

De acum vapoarele vor pluti printre o mulțime de afișe imense, și turiștiĭ obosițĭ de ele, vor ridica ochiĭ spre cer; dar vaĭ, unde vor scăpa, căcĭ și pe norĭ întîlnesc tot afișe și iar afișe.

Dacă cu toate aceste invențiunĭ și noutățĭ nepoțiĭ noștri nu vor deveni nebunĭ, atuncĭ asta vrea să zică că vor avea un creer peste mĕsură resistent. Cât de invidiațĭ vor fi atuncia orbiĭ!

Dantul și urcarea dealurilor. — Cum-că damele în general nu sînt însuflețite pentru excursiunĭ pe dealurĭ și munțĭ, este lucru cunoscut. Ele nu simt nicĭ o plăcere în urcarea dealurilor și munților din causa greutăților, ce sînt împreunate cu ast-fel de excursiunĭ: le dor picioarele și pace... Le dor picioarele? Dar când se avîntă în vîrtejul baluluĭ științĭ, colea în carnaval, nu le dor picioarele? O damă îmbrăcată într'o haină ușoară și comodă și fără corset, n'ar întîmpina nicĭ o greutate în excursiunile pe munțĭ; nu le-ar durea picioarele până să le apuce cârceiĭ.

La dant se cheltuește o cantitate de forță corporală cu mult maĭ mare, sforțarea mușchilor de la picioare este cu mult maĭ intensivă și totuși n'am auḑit nicĭ o damă plân ĕndu-se că se obosește la joc și că nu-ĭ place să joace, din contra, frica eĭ este să nu vîndă în bal pătrînjeĭ. S'a făcut o socoteală după care o damă face într'o noapte de bal, jucând toate jocurile obicĭnuite astăzĭ, un drum de 30—32 chilometri. Și acest drum îl face pe vîrful degetelor și cu corpul strîns ca într'o cuirasă.

Dacă ar trebui să facă o damă acest drum pe jos, ar crede, înainte de a-l începe, că până aicĭ i-a fost ursit drul vieții.

Mușcătorul mușcat. Nu de mult s'a întîmplat în Baltimore, că într'o menagerie, un îngrijitor, care se dădea de arab neaoș, jucă pe îmblânḑitorul de șerpĭ și decĭ luă un șarpe sunător, care avea dinții desvoltațĭ și plinĭ de otravă. Cât-va timp îĭ succese experimentul; de-odată însă îl mușcă monstrul, surd la vocea îmblânḑitoruluĭ, de douĕ orĭ în mână și de buza inferioară. Nenorocitul experimentător ceru un pahar de vischi și bĕu din el un sfert. Peste patru ore se îmflă. Se chiĕmă doctorul. Dar înainte de a sosi doctorul, apucă îmblânḑitorul pe șarpele care-l mușcă, îĭ apucă cu dinții capul, i-l rupse dintr'o dată, și-l scuipă afară și apoĭ mâncă din restul corpuluĭ vre-o 9 centimetri. El a făcut aceasta saŭ din pofta de rĕsbunare sĕlbatică, saŭ din superștiție, creḑând că va scăpa de moarte prin aceasta. In curînd însă căḑu la pămînt și în cele maĭ marĭ durerĭ muri după câteva cĭasurĭ. El a fost originar din Mexico.

DE ALE CASEI

Apă de gură. In gura noastră trăesc o mulțime de ființe viĭ, carĭ se înmulțesc într'o mĕsură mare. Aceste animale microscopice sînt *algii* și *bureți* apoĭ insecte parasite, care adese-orĭ, nemulțumite de mica locuință (gura) pătrund și în plămânĭ și în tot organismul și l invenineazĭ, causând diferite boale. Mijlocul cel maĭ bun de a curăți gura de acestĭ oaspețĭ nechemațĭ și a o ținea curată, este apa de gură preparată în modul următor: Intr'un litru de *rom* se pune 15 grame *coajă de china* prefăcută în praf; 10 grame *floare de sulfură* și 10 grame *mirra* în praf.

Acest amestec se filtrează după treĭ zile și lichidul filtrat se conservă în sticle bine astupate. Se întrebuințează o lingură din acest preparat într'un pahar de apă, cu care-ți spelĭ bine gura.

Insolațiunea. Cel maĭ bun mijloc contra insolațiuneĭ constă în îmbrăcămintea corpuluĭ. Gâtul de la cap până la umerĭ trebue scutit, pe cât este cu putință, contra influenței razelor soareluĭ, căcĭ pericolul este tocmaĭ aci: coloana vertebrală este foarte aproape de piele și dacă coloana vertebrală se încălțește, căldura se comunică la măduva spinăreĭ și se produc numaĭ de cât slăbiciunĭ, amețelĭ și chiar leșinurĭ, carĭ, dacă căldura a fost prea intensivă, se desvoltă în alte boale periculoase precum așa numitul *coup de chaleur*, *meningită*, care causează moartea. Oamenii s'aŭ obicĭnuit a scuti de soare fruntea, partea dinainte a capuluĭ și fața. Această precauțiune însă este fără folos, căcĭ aceste treĭ părțĭ pot suporta chiar și cea maĭ intensivă căldură fără pericol. Lucrul cel maĭ bun este, dacă scutim gâtul prin un vĕl care atîrnă de pălărie. Europeniĭ, carĭ trăesc prin țĕrile călduroase și în orient, cunosc acest mijloc; eĭ poartă învelit pe lângă

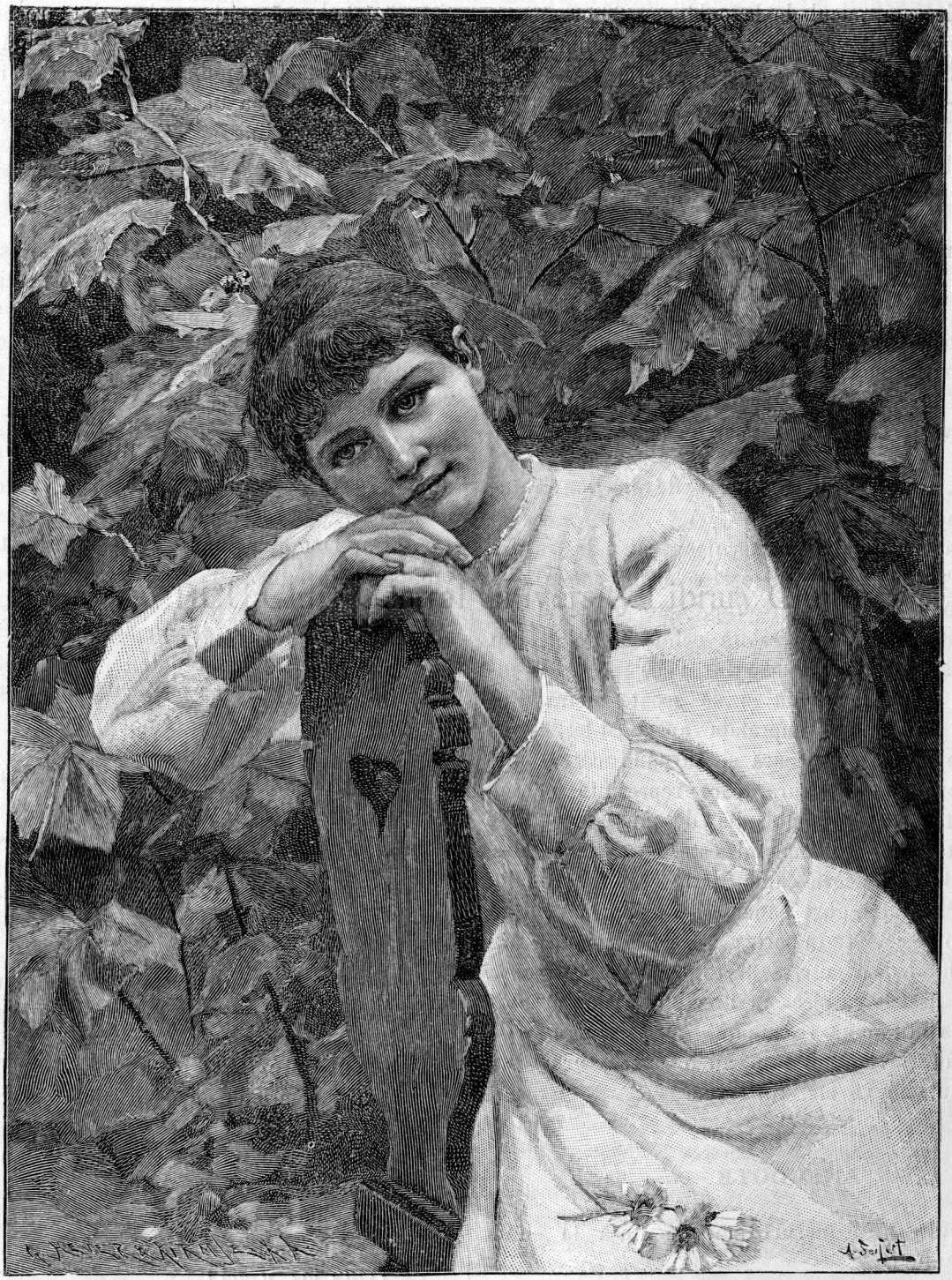

MĔ IUBEȘTE DIN INIMĂ

casca uşoară de vară un vĕl, care atîrnă până la umerĭ, care nu numaĭ umbreşte gâtul, ci prin mişcarea luĭ aduce şi un mic curent de aer, care rĕcoreşte pielea.

Pudinga de cremă se prepară: cremă acră groasă (3/4 l.), care maĭ uşor se poate bate în spumă de cât cea dulce, se bate în spumă cu 400 grame zahăr, un pahărel *mic* de rom, sucul de la o lămâe, 30 grame gelatină roşie disolvată, toate acestea se amestecă bine până se îngroaşă. Se toarnă apoĭ în ceştĭ de sticlă, se împănează pe margine cu coleturĭ micĭ şi se serveşte. Cine voeşte să-ĭ dea o formă maĭ estetică le împodobeşte în mijloc cu globuleţe micĭ, rotunde, de gelée de vin limpede, carĭ se aşeadă în formă de piramidă.

Vînt berlines. 8 gălbinuşurĭ de oŭ se amestecă cu 400 grame zahăr, până se face spumă, adaugĭ sucul uneĭ lămâĭ întregĭ şi coaja de la un sfert de lămâe, 8 bucăţĭ de gelatină roşie disolvată şi când pudinga începe a se îngroşa, se toarnă spumă de oŭ pe deasupra în toate direcţiunile. După ce pudinga se rĕceşte, se scoate din vas şi se serveşte cu salza (sause) de fructe.

Distracţie. Cum facĭ ca un peşte de hârtie să înnoate pe de-asupra apeĭ?

Intr'un vas larg (o tingire) tornĭ apă şi-o laşĭ să se liniştească. Peştele, tăiat cu foarfecele din hârtie albă de scris, avênd forma unuĭ crap, este provĕdut cu o gaură rotundă, care represintă ochiul peşteluĭ, din această gaură se taie un canal cât se poate de îngust şi drept până la coadă şi se scoate afară. Punênd peştele binişor pe suprafaţa apeĭ ast-fel ca să nu se ude pe partea superioară şi turnând câteva picăturĭ de *unt-de-lemn* în gaura, care represintă ochiul, peştele numaĭ de cât va umbla pe deasupra apeĭ spre mirarea spectatorilor. Fenomenul este uşor de înţeles. Unt-de-lemnul, după legea capilarităţiĭ, se va scurge din apertură pe canalul îngust până iese în apă, ne întîmpinând nicĭ o resistenţă în partea aceasta, presiunea unt-de-lemnuluĭ fiind de-o potrivă pe toţĭ păreţiĭ apertureĭ, lucru înţeles, peştele va pleca în direcţiunea capuluĭ unde lichidul închis întîmpină resistenţă. Acelaşĭ lucru se întîmplă când descărcăm un tun saŭ o puşcă, arma nu va pleca înainte ci va face un *recul.*

ANECDOTE

Institutorul: «Câte lucrurĭ sînt de lipsă la sfînta taină a botezuluĭ?»

Elevul: «Treĭ lucrurĭ!»

Institutorul: «Nu, dragul meŭ, catechismul spune numaĭ douĕ, adică vorba şi apa. Şi care ar fi dară, după părerea ta, al treilea lucru?»

Elevul: «Copilul, d-le profesor!»

Un sas mergea cu un român de tovărăşie la tîrg. Pe dealul tîrguluĭ vede sasul nişte furcĭ goale.

— «Eŭ cred — zise sasul glumeţ — că furcile acestea nu sînt cum ar trebui să fie. Ce credĭ, Ilie, că le lipseşte, şi unde aĭ fi tu, când ar fi cum trebue?»

— «Eŭ, Hani — rĕspunse românul, — aş trebui atuncĭ să fac drumul până în tîrg singur ca cucu».

Fetele de astăzĭ. Lisa îşĭ serbează ziua onomastică şi astăzĭ îmbracă pentru prima dată roche lungă. Tatăl eĭ vrea să-ĭ facă un cadoŭ. El o îmbrăţişază şi zice: «Drăguţă, astăzĭ aĭ îmbrăcat pentru întâia dată roche lungă, astăzĭ e ziua ta, care este dorinţa ta, spune-o şi papa ţĭ-o va împlini!»

— «Dragă papa, aş vrea ca mire un oficer frumos şi ca bărbat un bancher».

Practic. «Aş vrea să otrăvesc pe acest croitor, îmĭ scoate sufletul» — strigă studentul în medicină. «Ce vreĭ să facĭ — îl mustră un student în drept — vreĭ să te puĭ în conflict cu codul penal!? Lasă-l să lucreze şi de acu înainte pentru tine şi, fără să aĭ nevoie să-l otrăveştĭ, va muri el singur de... foame».

D'acord. «Sînt toţĭ juraţiĭ d'acord? — întrebă un judecător pe uşierul de la judecătorie, pe care îl întîlni pe scară».

— Da, Domnule judecător, eĭ aŭ hotărît în unanimitate, să le aduc... de Luther».

Librarul: «Cartea e cam scumpă, dar aşa de cu haz, în cât morĭ de rîs, cetind-o!»

Muşteriul: «Dacă-ĭ aşa, poftim baniĭ, o cumpĕr pentru soacră-mea.

Anunciŭ. Aicĭ se scoate dinţĭ cu preţul cel maĭ redus; la şase dinţĭ unul gratis.

Franţ Linţ, doctor de dinţĭ.

Sfat cuminte. — Un ministru al luĭ Ludovic XV, regele Franţeĭ, spunea unuĭ alt ministru că ar trebui poftit regele să vadă închisoarea Bastilieĭ.

— Ferit-a Dumnezeŭ, rĕspunse ministrul, te pomeneştĭ că n'ar maĭ vrea să bage pe nimenea într'însa.

Celebrul actor Garrick, mergea odată întovărăşit de un doctor, prieten al sĕŭ, să facă o visită autoruluĭ comedieĭ în care trebuia să joace.

Ajunşĭ în catul întâiŭ, Garrick intră în salon, pe când doctorul urmă să urce scările.

— Dar, doctore, îĭ strigă el, unde te urcĭ.

— Mĕ urc sus, să vĕd autorul.

— Dă-te jos, e aci!

— Drace, zise doctorul intrând, eŭ mĕ urcam în pod Cine s'ar fi aşteptat să găsească un autor la catul întâiŭ?

De la examen. — Un profesor de drept de la facultatea din Paris, cunoscut maĭ mult prin datoriile sale de cât prin opere juridice, întreabă odată la examen pe un student:

Babeş-Bolyai University Library Cluj

— Domnule, poţĭ să-mĭ spuĭ ce e o poliţă?
— Este.. nu ştiŭ domnule profesor.
— Eştĭ foarte fericit, domnule, zise suspinând profesorul.
Studentul a primit bilă albă.

Mărturisire — Poetul Marivaux trecea odată pe stradă şi vede pe un tînĕr gras şi bine făcut că-ĭ cere de pomană.
— Cum, aşa de sănĕtos şi gras şi cerĭ de pomană, îl întrebă poetul.
— Vaĭ, domnule, dacă sînt aşa de leneş!
— Bravo, zise Marivaux, ţine 6 leĭ pentru că aĭ fost sincer!...

La librăria şcoalelor vine un ţĕran:
— Aş vrea o carte de citire pentru un băiat ce umblă la şcoală.
— În care clasă umblă?
— Cum zicĭ?
— Te întreb dacă umblă în clasa I, II saŭ III...
— D'apoĭ noĭ ăştĭ de la ţară, umblăm pe jos, nu ne dă mâna să călĕtorim cu trenul.

ŞTIRI

Directorul revisteĭ noastre, D-l **George Coşbuc**, *şi-a încredinţat de soţie pe D-ra* **Elena Sfetea**. *Căsătoria lor s'a oficiat Jouĭ 1 Iunie, la orele 11 a. m., la oficerul stării civile din Bucureşti, iar cununia religioasă s'a săvîrşit Duminecă, 4 Iunie, în Câmpina. Le urăm viaţă lungă şi fericită.*

*

La 6 Julie împlinindu-se 20 de anĭ de când s'a suit pe tronul mitropolieĭ Moldoveĭ I. P. S. S. mitropolitul *Iosif Naniescu*, oraşul Iaşĭ şi intreaga eparchia va serba acest jubileŭ al bĕtrînuluĭ mitropolit.

*

D. *V. A. Ureche* va representa România la Congresul de limbele romanice ce se va ţine anul acesta la Bordeaux.

*

Iunĭ 5 Iunie aŭ început examenele generale la toate şcoalele secundare din ţară.

*

D-l V. A. Urechiă a anunţat congresuluĭ Ligeĭ că Ţarul Rusieĭ a autorisat introducerea de cărţĭ române în Basarabia.

*

La 2 Iunie Academia Română a ţinut şedinţă publică. D-l B. P. Haşdeŭ a citit un studiŭ despre «familia Bălăceanu». D-l Dr. V. Babeş a făcut o comunicare despre *Bathriocephalus latus* şi despre anemia batriocefalică în România.

BIBLIOGRAFIE

Aŭ apărut în editura librărieĭ Carol Müller: *Biblioteca pentru toţĭ*, No. 8, cuprinţând: Romania, Roma, Piza şi alte opere alese de Jules Michelet.

Tot în editura Carol Müller a apărut *Polemice* de Petre P. Negulescu; preţul 1,50.

*

D-l V. Păun va scoate la lumină un volum de proză şi versurĭ cu o prefaţă de C. Dobrogeanu-Gherea.

*

D-l N. Volenti lucrează la un roman.

*

D-l Ioan Rădoiŭ, fost preşedinte de tribunal, a dat la lumină un volum asupra *Chestiuneĭ agrare în România* însoţit de un proiect de program pentru formarea unuĭ partid agrar în România.

*

A apărut a II-a ediţie din *Jocul Pitagorian* de Locotenent Mehtupciu.

Acest joc, destinat distracţiuneĭ, înlocueşte cu succes jocul de *loto* (loton) şi este maĭ cu seamă interesant pentru copiĭ, cărora le oferă un mijloc simplu de a învĕţa tabla înmulţireĭ.

Doritoriĭ şi-l pot procura la administraţia ziaruluĭ «Gazeta Poporuluĭ» şi la autor.

Preţul 3 leĭ.

*

Din **«Isprăvile luĭ Păcală»**, epopee poporală în 24 de cânturĭ, de *P. Dulfu*, cu ilustraţiunĭ de Jiquidi şi Hlavsa, (premiată de Academia Română cu premiul «Eliade Rădulescu» de 5000 leĭ), vêndându-se tóte exemplarele tipărite pe hârtie velină, în numĕr de 1500, s'a pus în vêndare o *ediţiune populară*, pe hârtie obişnuită.

Preţul numaĭ 1 leŭ şi 50 b.

ILUSTRAŢIUNILE

Diana. In Mitologia greco-romană Diana este una din zeităţile cele maĭ principale. Ea era fica zeuluĭ suprem, Jupiter şi a Latoneĭ. Era sora luĭ Apolo. Ea era virgină şi umbla însoţită de un cortegiŭ de Nimfe, cu carĭ ea se deda la plăcerile vinătoareĭ. Diana este zeiţa vinătoareĭ şi a luneĭ.

Ea este representată încălţată cu sandale (cothurnus), îmbrăcată cu o tunică uşoară, cu un arc în mână şi o tolbă cu săgeţĭ pe umĕr. O cerboaică era simbolul eĭ, iar pe frunte este ornată de o semilună.

Ilustraţia noastră nu represintă pe Diana aşa cum şi-o închipuiaŭ ceĭ vechĭ, este maĭ mult o concepţiune fantastică a pictoruluĭ *Richter*: o Diană visată de pictor, cu ochiĭ pe jumătate adormiţĭ, în mijlocul stelelor. Pictorul vrea să personifice luna, care ni se pare de multe orĭ adormită pe un căpătâiŭ de norĭ argintiĭ

Cazaciĭ după luptă. Cântând intră cazaciĭ în luptă, cântând ies din luptă. Eĭ sint ceĭ maĭ vitejĭ ostaşĭ din armata rusească. Caiĭ lor mĕrunţĭ sint iuţĭ ca rîndunelele; iar stăpânii lor aruncă lancea şi o prind în sbor. Intre casac şi calul sĕŭ este prietenie strînsă. In luptă calul îl serveşte adeseorĭ de adăpost; el e deprins să se culce la pămînt şi din dosul luĭ cazacul trage cu puşca ca de după o mică colină. Gravura represintă pe cazacĭ întorcêndu-se de la luptă victorioşĭ, purtând sus trofeele luate de la Turcĭ. Câţĭva prisonierĭ turcĭ se vĕd umblând înaintea lor pe jos. Chiote, cântece şi veselie.. alimentată din când în când de *wutki*.

Locul eĭ favorit. Intr'un colţ al aleeĭ, unde desişul frunzelor formează o boltă nestrăbătută de ochiul trecĕtorilor, unde florĭ de câmp cresc şi infloresc pe întrecute: acolo iĭ place eĭ să şadă, a-

colo este locul eĭ favorit. Iĭ place natura, și simte farmecul eĭ; aerul rĕcoros și inbălsamat iĭ rĕcorește trupul invăpăiat. Alăturea de dînsa ședea *el*, frumosul și sveltul student. Acum singură, părăsită, maĭ vine la locul eĭ favorit, dar scaunul de alăturĭ este deșert. E toamnă și bolta începe a se rări de frunze; florile par'că sînt triste, aerul este maĭ rece. Un fior rece par'că trece prin corpul eĭ. O intristare și un dor o cuprinde. O lacrimă isvorită dintr'un suspin insoțește aceste vorbe ale eĭ: *singură și părăsită!...*

Frica de necunoscut. Este în firea omuluĭ și a animalelor ca să se teamă de tot ce nu cunoaște. Un paiŭ e in stare să causeze o spaimă de moarte unuĭ om, atingêndul la ureche fără ca el să observe. Un balon este un lucru care nu e cunoscut de toată lumea, cu o formă ciudată și un volum-monstru. Țăraniĭ maĭ ales, superstițioșĭ cum sînt eĭ, vĕdênd că se scoboară așa un monstru, în prima impresie cred a vedea un balaur, un smeŭ din poveștĭ, un monstru, in fine, care iĭ amenință existența. Ce să zicem de un dobitoc care nu poate să raționeze. Un cal se sperie de o mică petricică, de o frunză ce se mișcă la picioarele luĭ, de un șoarece etc. dară de un balon!? In ilustrația noastră vedem spaima cailor în paroxismul eĭ. Partea dindarăt a trăsureĭ a rĕmas departe in urma lor și stăpânul și maĭ departe. O fetiță luând in brațe pe soru-sa mică fuge și dînsa mâncând pămîntul, nu de spaima balonuluĭ ci de pericolul real: de picioarele cailor.

Seara de iarnă. Codriĭ sînt despoiațĭ de frunze; zăpada se grămădește pe crengĭ. Locuitoriĭ pădurilor sufer de frig și de lipsă de hrană. Prin pădure liniște care te inghiață; numaĭ din când în când viscolul mugește a pustiŭ prin ramurile uscate, ca oasele unuĭ schelet. Ursul se ascunde în vizunie, lupiĭ și mistrețiĭ se fac maĭ sĕlbatecĭ și bietele căprioare trebue să se țină în pază cu capul sus cu ochiĭ marĭ speriațĭ și cu urechile ațintite.

Mĕ iubește — din inimă. E tînĕră și iĭ place Florin, institutorul din sat de la eĭ. El vine adese-orĭ pe la dînșiĭ, pe la tată-so. Institutorul are trebuință de primarul. Nu este sigură daca o iubește și el. E adevĕrat, că glumește și rîde cu dînsa și când pleacă iĭ strînge mâna și se uită în ochiĭ eĭ. Atâta nu ajunge; fata primaruluĭ vrea să știe cu siguranță daca institutorul o iubește. Citise ea intr'o carte de jocurĭ despre oracolul florilor. Astăzĭ e Duminecă și astăzĭ vrea să întrebe oracolul. Se duce decĭ în grădină și culege câteva florĭ de *ochiul boluluĭ*. Ea începe a smulge cu degetele, petală după petală, recitând la fie-care cuvintele oracoluluĭ:

Mĕ iubește — *din inimă*
— *cu patimă*
— *peste mĕsură*
— *nu poate trăi fără mine*,
— *în secret*,
— *puțin*,
— *de loc*.

Ea smulge mereŭ la petale, până la cea din urmă, la care rostește cu satisfacție: *din inimă*.

Acuma fata primaruluĭ este sigură, că Florin o iubește *din inimă*.

GHICITORI

I. GHICITOARE LATINĂ

(pentru eleviĭ, carĭ aŭ reușit la examenul de latină)

Imbellis tota est, caput exime, vis erit illi.

II. PROBLEMĂ

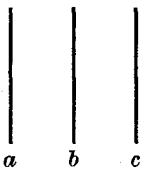

In ce mod se vor tăia treĭ chibrite (*a*, *b*, *c*) din *treĭ* tăieturĭ în *nouĕ* părțĭ *egale?*

III GHICITOARE

Cu mândre pene verdĭ ĭes din pămînt
Și de mătase albă port veștmînt;
Și cine de el mĕ va despoia,
Cu lacrimĭ calde-o plânge moartea mea;
Dar, vaĭ, aceste lacrimĭ ce le varsă
Sînt ca și lacrimele de mireasă.

V.

Deslegarea ghicitorilor din No. 10

I. A plecat pe mare cu un amic,
S'a intors cu un inimic.
II. Astăzĭ.
III. Grâul.
IV. La concursul de poetică am primit treĭ lucrărĭ: ale d-lor Iulius Plătineanu, Nistor Vasilescu și B. D., care o și publicăm:

CONCURSUL DE POETICĂ

Cu pletele'n vînt, cu ochiĭ visătorĭ
Poetul pășește cu pas greoĭŭ prin lume,
Pe țĕrmul apeĭ; iar luntrea de florĭ
Ușoară plutește pe-a undelor spume.

Și peștele sprinten cu solziĭ de rubine
Ca fulger brăsdează apa agitată,
Ca fulger și gândul poetuluĭ vine,
In lumea de farmec s'avîntă îndată.

Tăcere! Creionul el scoate și s'așeadă
Și scrie și șterge și iar scrie atent
Iar lumea așteaptă minunea să vadă
Dar, vaĭ, intîmplare—un accident!

Din scorbura sălciĭ un roiŭ de albine
S'adună pe pĕru-ĭ, îl bâzâe, înțeapă
Buimăcit creionul asvîrlă, de rușine
S'ardică, dar de ele așa ușor nu scapă.

Fuge poetul și-șĭ scutură pletele
Iar lumea ingrată în loc s'aibă milă
Îl flueră și rîde dându-ĭ cu tiflele.
Sĕrmanule nebun, de ce-ĭ facĭ tu silă!...

Premiul l'a câștigat d-l B. D. (Slănic).

BCU Cluj / Central University Library Cluj